

РОБІНЗОН КРУЗО

Д Е Ф О

Роб і нзон Крузо

ПОУЧАЮЧА ПОВІСТЬ ДЛЯ МОЛОДІ
(З оригіналу перекладів М.С.Ч.)

"HOWERLA"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y.

1956

ДЕЩО ПРО АВТОРА

Данило Фо, народився понад двісті років ому в Лондоні. Як людина любив він правду і цієї причини мав чимало ворогів, головню, політичних, бо брав він живу участь в політичних спорах і навіть був примушений покинути Англію. Але повернувши знова до Лондону, змінив своє прізвище на ДЕФО й зазнавав великих ласк у короля Вільгельма Оранського де за його наслідниці, королеви Анни, почалися наново релігійні спори. В тому часі Дефо видав одну дуже смілу брошуру, за яку засуджено його на велику грошеву кару. Одначе й це не застрашило Дефо, бо наряд обстав за ним і звеличував, як співця правди і справедливости. Кілька разів був арештований, то нова зазнавав ласки королівського двору.

Маючи 60 років написав Дефо свій останній вір "Робінзон Крузо", в якому описує правиві пригоди одного шкотського моряка, Олександра Селькірка, що вів гуляще життя, а потім пішов на службу корабельну й при одній одорожі оствся на острові Хуана Фернандеса недалеко західнього побережжя Чіле) й там довгий час проживав самотно.

Очевидно, що жива фантазія Дефо надала їм переживанням відповідної закраски свого життя й твір став надзвичайно інтересний та навчаючий, головню для молоді.

Дефо помер 1731 року в наслідок великої горби, яку спричинили йому рідні сини, котрі записав був все своє майно, але вони не пікувались батьком і довели його до передчасної могили.

М. С. Ч.

ХТО БУВ РОБІНЗОН КРУЗО ?

Робінзон Крузо народився в 1632 році в місті Йорк, в Англії, й був сином багатих батьків. Батько його був чесним купцем, й за це шанувало його ціле місто, й жилось йому там дуже добре.

Робінзон мав ще дві сестри й 2-х братів. Найстарший служив при війську й загинув у війні; молодший пішов у світ і десь пропав без вістки так, що ніхто не знав, що з ним сталося? Тато Робінзона хотів, щоб він студіював право та став адвокатом — але Робінзон не хотів про те й слухати; йому що іншого було в голові. Він роздумував, якби то дістатись на корабель і поплисти в чужі, заморські краї. Його батько знав причину нехиті до науки й почав дораджувати синові, щоб покинув ці мрії.

Однак це нічого не помагало, бо Робінзон відповів батькові, що якщо не виправити його в дорогу, то він сам втече.

Одного ранку казав батько прикликати до себе Робінзона, — бо вже сам мав хворі ноги й не міг нікуди ходити, — й сказав йому: "Ти личився в мене тепер один син, як одно око в голові, щоб на старість стати юною потіхою та осолодити мої старі літа. Найстаршого твого брата забили вороги на війні; другий брат покинув наш дім; може втопився в морі, або загинув між чужими. Ти останся в мене послідній, — чи ж і тобою маю турбувати своє серце?"

Я не хочу тебе силувати, щоб ти вибрав собі стан, до якого не маєш охоти, — ні дитино моя, будь купцем, будь ремісником, або учителем, чи священиком або урядником, — будь чим хочеш, але будь чесним і працьовитим, щоб світ мав з тебе якусь користь. Я не забороняю тобі пізніше відвідувати й чужі краї, не пожалію грошей на подорож, але спочатку мусиш показати вдома, що ти є до чогось здібний, що не боїшся праці й щось вмієш. А якщо ти потаємно, без мого відома втечеш, то знай, що туга зажене мене передчасно в могилу —, та не думай цими засобами придбаєш собі гаразд і щастя; непослушних дітей Бог не бл а г о с л о - ви т ь !"

Поглянувши на сина — старий плакав.

Після цієї розмови Робінзон став наче не той; він рішив не покидати відного дому й не думати про далекі краї, але стати пильним учнем і добрим сином любого тата.

Але не проминуло й кілька тижнів, й усіх тих добрих постанов, мов би ніколи в нього й не було! Хоч він ніколи не показувався перед батьком із своїми задумами, — лише маму свою прохав постійно, а також безустанно докучав їй, щоб вона й батько дали грошей на подорож, а він, якщо повернеться щасливо з заморських країн домів, тоді своєю пильністю всьо надолужить. Однак і мати пізнала, що син не хоче вчитись, ні працювати, — й відмовила йому помочі та заявила, щоб наперід навчився чогось корисного.

За кілька місяців після цього, після його батько до міста Гул за товарами. Це місто лежить над самим морем. Робінзон побачивши перший раз море й багато кораблів в пристані, аж задрожав з радості. Його бажання до морських подорожей пробудилося в нім з великою силою.

На щастя, чи нещастя Робінзон зустрів тут свого колишнього приятеля і з шкільної лавки, котрий якраз виїжджав кораблем до Лондону з батьком та по-чав його намовляти, щоб поїхав разом з ним. Говорив, що подорож його нічого не буде коштувати, бо це корабель його батька, а їзда приємна й безпечна та що за годину впливуть на море.

Робінзон не міг опертися такій спокусі; забув за чим його батько післав і не написавши до батьків ні одного слова, сів 1-го вересня 1651 року на корабель й від'їхав морем до Лондону.

ПОДОРОЖ РОБІНЗОНА ДО ЛОНДОНУ

Ледви корабель відплив від берега на повне море, почав віяти сильний вітер. На плесі моря показалися бурхливі, високі й піністі хвилі. Оці страшенні хвилі тепер почали кидати кораблем наче малою лушкою й Робінзон, що їхав перший раз морем, не при звичаєний до бурі, чимало настрашився в ухах шуміло, в очах потемніло, і він упав безпритомний на поміст корабля. Полежавши хвилину, прийшов знову до притомности й пригадав собі хворого батька й маму, які любили його..., й став докоряти собі, що їх не послухав. Тимчасом буря не стихала й хвилі гороїжились чимраз більші й більші. Й скільки разів хвиля ударяла об борт корабля, Робінзон думав, що вона або затопить корабель або поломить його на тріски; в ті смертельній і виснажливій тривозі запряг собі, що як Господь цей раз захоронить його від загибелі, то він покається і негайно приїде домів до своїх родичів.

Трохи по-трохи буря утихомирилася і хмари розійшлися, небо вияснилося, сонце засвітило й море випогодилося гей би дзеркало.

"А що Робінзоне, як маєшся? Е, небоже, ти щось дуже попесів із страху перед тою пушкою вітру, що нас трохи провіяв. Ой, ти попелюху, ти ще нічого не видав — але подожди, вкортці привикнеш до корабля й до моря, а тепер ходи, покріпимось

трохи вином,"— сказав його приятель та й узяв його з собою до других подорожних . Почали п'яти, а потім співати * сміятися і жартувати так, що Робінзон зовсім забув за страх і бурю та за свою постанову. День за днем минали спокійно й без ніякої пригоди. Аж шостої днини, коли корабель підплив уже недалеко міста Ярмут, досвітком зірвався знову сильний вітер, змагався, шумів, а перед полуднем настала сильна буря, яка знова почала кидати кораблем гей би душпиною з горіха; навіть старі моряки, які вже не раз зазнавали й такого лиха, покивували головами й посумніли, бо небезпека була дуже велика. Робінзон не знав, що з собою зробити. Сумління промовляло до нього й він жалів, що зламав постанову, але тепер у нього душа більше ствердла. Він вмовляв у себе, що небезпека не така то дуже велика, треба лише відважно все переносити. Та хоч як удавав із себе зухвальця, він насправді дуже боявся. Перед вечером буря ще не стихала, а удари хвиль були такі раптовні що корабель то тріщав то стогнав. Капітан корабля, котрого всі мусіли слухати, робив що лиш міг, щоб дістатись до берега, але надаремно. Як капітан і подорожні побачили, що жодні людські зусилля і труди не помагають,—поклонилися на коліна й гаряче просили Бога за поміччю і рятунком. Біля півночі настало ще гірше нещастя: до палуби підісталась вода!

Всі, що були на пароплаві, кинулись тепер випомповувати й вичерпувати воду з нутра корабля. Робінзон також помпував що сили, бо небезпека була справді велика; доказом цього був вистріл з гармати корабля, щоби наспіла поміч з моря чи з суші. Робінзону відалось, що на сам гук гармати корабель уже потопав; він зімлів, а на його місце прийшов другий і далі помпував воду, а Робінзона копнув ногою, щоб прийшов до себе.

Люди метушилися, вичерпували воду, то затикали діри, але вода все більше й більше підносилася й корабель почав очевидячки потопати, й ніхто не сумнівався, що їм порятунку немає. Щоправда, незабаром буря зовсім втихомирилась, але до потопуючого корабля це не мало майже ніякого значіння бо він був переповнений водою і ніяк уже не міг сам причалити до берега.

Якраз в тому часі, коли всі молилися Богу за свої душі, показався ген на обрії другий корабель. Капітан того корабля почувши вистріли, догадався, що комусь грозить небезпека, тому негайно скермував до напряду потопаючих, яких ще в пору всіли вирятувати при допомозі спускних човнів, що їх вислано до розбитків. Підчас рятунок - вої акції Робінзон із страху був би напено остався і потонув, але героїські моряки взяли його на руки й насилу перенесли до човна і негайно відплили, а корабель з рештками майна потонув на їхніх очах. Цей вид дорешти перестрашив Робінзона.

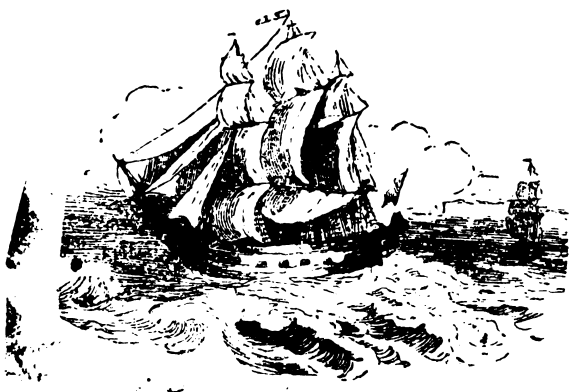
Розбитки сердечно дякували своїм спасителям, й від'їхали до міста Ермут, де й прийняли їх дуже радо та гостинно.

Міщани позабирали їх до себе на ніч - ліг, а купці зложили щедрі пожертви, що б кожному розбиткові дати на дорогу домів .

І Робінзон мав добру нагоду тепер; і міг був повернутись домі, де був би дістав прощення від батьків, любови і радості, але він не пішов за голосом сумління, не послухав також ради свого друга, котрий щойно тепер довідався, що Робінзон не бажав повертатись додому, бо викрався з дому, без дозволу родичів.

Ніщо не помогло. Робінзон прямував до Лондону.

ПЕРША ПОДОРОЖ РОБІНЗОНА ДО ГВІНЕЇ

Приїхавши до Лондону, Робінзон про ніщо більше не думав, лиш якби то скоро розбагатіти. Мав дещо своїх грошей, а трохи отримав від своїх кривих, так що разом мав 45 фунтів штерлінгів. Початок пішов часливо; він познайомився з одним капітаном корабля, що щойно причалив був, приїхавши з Африки, й незабаром мав знову туди повертатися. Капітанові торговельні справи йшли, якто кажуть, "мов з міху", він сподобав собі Робінзона, взяв його на даровий перевіз кораблем, а навіть щодня гостив його в себе, поучував та вказував, як треба кермувати й поводитись з кораблем. Робінзон тут показався неабияким учнем; він радо слухався і пильно вивчав всьо, що мало б йому будь-де згодом придатися. Ізда морем відбувалась і скінчилась без будьякої пригоди. Приїхали до Гвінеї, країни гарячої, гористої і дикої. Мешканці цієї країни чорношкурі; не мають таких гарних міст, ні сел—ні будинків, ні церков, як у наших краях. За те є тут багато золота, яке притягало до себе всяких чужинців, мов світло нетлю. Робінзон також набрав був з собою всяких дрібничок—кораликів, тощо, й коли все це проміняв на золото (на золотий пісок), а повернувши знова до Лондону, продав це за суму 400 фунтів штерлінгів.

РОБІНЗОН ВІД'ЇДЖАЄ ЗНОВА ДО ГВІНЕЇ

Побачивши, що за короткий час він зумів неабияк заробити, Робінзон постановив вибратися до Гвінеї щераз. Накупив ріжнородних товарів— дрібничок для обміну й за три тижні вибрався в дорогу знова. Тепер також спочатку була гарна погода й подорож була дуже приємна. Але лихо не спить. Одного дня ранком зустрінулися з іншим кораблем, турецьким, але не торговельним, а пірацьким, який промишляє розбоєм і грабунком. Розбишаки— турки, зустрівши християнський корабель, негайно пігналися за ним і доганяли його весь день. Лише надвечір надігнали, бо їх корабель був легший, і зрівнялися з кораблем, на якому перебував Робінзон. Пірати накинули на торговельний корабель линви й притягнули його до себе. Почалась страшна рукопашна і жорстока боротьба. Хоч як купці й подорожні оборонялися, пірати остаточно їх подужали. Маже шість десятків турецьких драбів вдерлися на пароплав і почали перетинати сокирами в'язи й шнури та стіни.

Не було отже іншого рятунку, як підатися. Турки пограбивши до чиста все їх майно, самих купців і всіх подорожніх пов'язали й забрали їх з собою у неволю до турецького міста Сале.

Робінзон розчарувався: замість паном, він став турецьким невільником. Пригадав собі слова батька, який казав, що зазнає нужди, горя і недостатку, та що не буде

кому його ні пожалувати, порадити, та що важко буде жалувати свого непослуху та не пошанування волі своїх батьків.

Але й тут Робінзоніві не було так погано, як іншим, бо капітан розбишацького корабля, бачучи його юні літа та здібності, взяв його за свого невільника та поручив йому доглядати праці вдома в городі. Хоч та робота з лопатою в руках не була дуже важка, але неволя завжди є неволею!

Робінзон надіявся, що колись його пан знову вибереться на грябунок і візьме його з собою на корабель, а там, чейже може трапитися, хо християне переможуть турків і його визволять. Але турок хоч не раз від тої пори виїздив пароплавом на грабіж, однак ніколи не брав із собою Робінзона. Так проминуло два роки й він стратив усю надію дістатись на волю та побачити своїх рідних батьків. Він часто снував ріжнородні пляни й способи втечі, одначе все те на ніщо не додавалось, бо не була з ким і як це виконати.

Аж одного разу трапилась ось така нагода:

Начальник піратів вислав Робінзона з одним молодим хлопцем — мурином на ім'я Ксурим і ще одним старим слугою Мулем, ловити човном рибу на морі. Одного дня забажалося капітанові проїхатись разом із своїми приятелями по морю, й наказав Робінзоніві, щоб вимив гарно човни та приго-

товив усе, що потрідно для прогульки; ка-
зав також набрати всяких харчів і напйт-
ків, взяти декілька рушниць; шроту й по-
роху.

Коли вже всьо було приготоване до
від'їзду, прийшов несподівано капітан і
заявив, що його гості й приятелі рішили
не їхати на прогулянку морем; отже, ха!
Робінзон з Мулем і Ксурем негайно їдуть
ловити биру, щобналовити її якнайбільше
і скоро повертатись домів.

Робінзон зрадів цьому дуже й поста-
новив: "Тепер – або ніколи!" Чимскоріше
почав укладати плян втечі. Передусім му
сів постаратися більше поживи, й сказав
до Мулея: "Слухай Муле", нім вернемось
у вечір домів, ми добре зголоднісм, бо

хіба не будемо рушати тих харчів, що до

нас не належать? Піди та принеси нам хоч сухарів!"

Підчас того, як Мулей пішов за сухарями, Робінзон метнувся і приніс трохи гаряку й вина, кусень воску, пару мотків ниток, сокиру й пилку й сховав це старанно в кутку човна. Вкоротці виїхали на повне море, закинули сіті, але нічого не зловили.

— Тут на такі- воді риба не буде ловитись, сказав хитро Робінзон, — нам треба б поїхати ще на глибші води.

Мулей притакнув, й коли відплили далеко від берегів, Робінзон зайшов уважно за спину Мулея, зловив його швидко попід пахи, й з цілої сили кинув його, наче колоду, з човна в воду.

Неборак Мулей пірнув до самого дна лиш за-
ним забулькотало; але Робінзон знав, що Му-
лей гарний пливач і не втопиться. І справ-
ді, за хвилину Мулей вплив на поверхню во-
ди й почав плисти до човна. Хотячи позбу-
тись його, Робінзон взяв рушницю, націлив-
ся до нього й сказав: "Я не зроблю тобі ні-
чо злого, але остав мене в спокою. Не бі-
ся, не загинеш! Ти вмієш добре плисти, мо-
ре тихе, то ж добирайся до берега;— але ти
не чіпляйся мене, бо негайно розчавлю тобі
лоба кулею!"

Мулей побачив, що немає жарту, обер-
нувся вигідно на плесі води "поплив додо-
му.

Робінзон остався тепер сам з малим му-
рином Ксурим, якого не боявся, бо був від
нього сильніший і міг без труда з ним роз-
правитись, якщоб до нього була потреба. Од-
нак Ксурим мусів присягнути, що ніколи та-
ніде його не зрадить і завжди слухатиме у-
сіх наказів Робінзона.

ВТЕЧА РОБІНЗОНА

Вирвавшись остаточно з турецької неволі, мусів Робінзон думати про те, як би то дістатися в безпечніше місце та, щоби не потрапити щераз в руки морських розбишаків. Робінзон удавав, що їде човном на північ; та це лиш для замилення, бо Мулей і інші могли бачити човен з берега. Насправді, яклиш відплив човен так далеко, що його ніхто з берега не міг уже бачити, Робінзон відразу обернув човном і поплив в іншому напрямі. Він завернув на полудне і плів, держачись берегів Африки. Він знав, що віддаляється чимраз далі від відомих сторін і може потрапити між зовсім диких і нецивілізованих людей, котрі не знають ні правдивого Бога, ні християнської віри й обичаїв, однак іншого виходу не було.

Так їхав він п'ять днів і завжди держався полудневого напрямку, аж доперва на шостий жень відважився причалити до берега. Ніде не було видно ні людей ні їхнього життя, за те було чути протяжне й жорстоке виття диких звірів. Це так настрашило Робінзона, що він рішив переночувати в човні й діждати ранку. Досвітком виїшов він із Ксуримом на беріг, щоб пошукати джерельної води, бо морська вода була дуже солонна й годі було її пити нашим мандрівникам.

Віддалившись трохи від берега, мусі-

оба розлучитись, бо Робінзон боявся, щоб хто не забрав їм човна.

Отже остався сам на березі берегти човна, а Ксурима виправив у долину шукати води. Нараз почув Робінзон вистріл з рушниці, а за хвилину надбіг задиханий Ксурим. Перестрашений Робінзон вибіг на зустріч, бо думав, що сталось якесь нещастя; однак Ксурим повідомив, що він на певній віддалі побачив заяця і пбив його. Воду наїшов, отже "печеня придасться.

Набравши повні дзбанки свіжої води й наповнивши нею всяку іншу посудину, спекли заяця, смачно попоїли "пустилися в дальшу подорож.

Є вода та ще "буде свіжа печеня.....

По кількох днях заплили вони на полудневиї кінчик Африки, що зветься "Ріг Доброї Надії". Далі напроти них зашарілися якісь купинки; були це острови, облиті з усіх сторін водою і Робінзон мусів старанно роздумувати, де б йому причалити своїм човном. Здовж побережжя гороїжились високі, стрімкі гори— скали та урвища, а вода довкола так пінилась і вирувала, що було чого боятися, тимбільше, що їх човен був невеликий і слабкий. Коли б так раз подув сильний вітер і не дішла висока хвиля, вона відразу затопила б човен зовсім.

Нідчас тих роздумувань над своєю долею, Ксурим, що греб веслами, скрикнув:

"Не журіться так, пане, Бог не дасть нам загинути — бо он, ген-ген перед нами видно якийсь корабель!"

В Робінзона прямо дух вступив; він аж підскочив з радости. Справді, побачив корабель, який був ще дуже від них далеко. Він справив човен у ту сторону і час від часу почав стріляти з рушниці. Спочатку, здавалося, що корабель стоїть на місці; і який страх проїняв Робінзона, як він переконався, що навпаки, корабель чимраз більше віддаляється. Та все ж він не тратив надії на рятунок, і веслував з усієї сили в напрям корабля та стріляв з рушниці. Нарешті корабель повернув собою дещо вбік і задержався; капітан бо цього корабля почувши стрілянину, поглянув у люпу й зараз

побачив наших бурлаків— сіроманців і догадався, що це якісь нещасливці й наказав спинити свій корабель.

Як опісля показалось, цей корабель нележав до португальських купців. За три години Робінзон з Ксуримом були вже на палубі корабля, що їхав з набором товарів до Америки. Купці прийняли їх з християською любов'ю і гостинністю, — а врадувався Робінзон з вдячності за порятунок хотів всьому, що лиш мав, віддати капітанові. Але капітан відповів: "Я не поганин і не беру викупів за поміч ближньому. Христос бо вчив любити ближнього, як самого себе. Я перевезу вас до Америки, до краю, який зветься Бразилія, — там можете продати ваш човен і інші речі, а гроші придадуться на поворот домів, або на нове поселення!"

РОБІНЗОН У БРАЗИЛІЇ

Приїхавши до берегів Бразилії, капітан дотримав чесно даного слова. Він не прийняв жодної винагороди, а ще в додатку сам закупив за готівку човен і всьо в ньому за таку добру ціну, що Робінзонowi видавалось це чудом. Малого Ксуримо забрав капітан до себе на службу, бо хотів навчити його християнської віри, а опісля відпустити на волю.

Розглянувшись добре по новім краю, Робінзонowi припала до вподоби найліпше господарка, бо земля в Бразилії була дуже урожайна; зими нема, а жниво збирають двічі на рік. Без великого вкладу праці родиться там гарня пшениця, жито, ячмінь і інші зернові плоди, а понадто тютюн і риж, бавовна і тротина, з котрої добувають там найкращий цукор і розсилають його по далеких світах.

Маючи надію на швидкий дорібок, закупив собі Робінзон невелику посілість—фарму, де однак скоро переконався, що там не так то й легко працювати на спеці сонця, яке жарило мов вогнем. Праця виснажувала його сили до краю, і він знова почав тужити, а навіть плакати за втраченою батьківщиною; за рідними, за батьками й за всім тим, що оставив в ріднім і любім краю.

Коли капітан португальського корабля

повертав назад до Європи, Робінзон передав до своїх родичів письмо й просив, щоб, як знову вибереться до Бразилії, накупив йому різних товарів.

Капітан справді згодом привіз йому кілька скринь всякого добра, яке Робінзон розпродав у Бразилії з великим зарібком. Крім того капітан привіз йому і всяких господарських знарядь та начиння до всяких майструвань. Але найбільше радувало Робінзона те, що родичі простили йому непослух і легкодушність.

Впарі з прощенням батьків, для Робінзона завітара зоря щастя: все йому почало щастити, що лиш задумав і до чого взявся—кінчалось успіхом. Уже наступного року зібрав він тільки тютюну й рижу, що міг відложити на сховок значну суму гроша. Його майно і достаток зроставав з року на рік. Научившись місцевої мови, заприятелював з іншими осадниками, господарями та купцями, стало йому багато веселіше й розрадніше жити на новій землі. Так прожив він чотири роки. В тім одного разу прийшли до нього три сусідні багаті кольтоністи й почали дуже настирливо намовляти його до одного не дуже щасливого діла. Вони говорили: "Ми маємо безмежні поля, а куди розігнатися, але не стає рук, щоб всьому лад дати. Нам треба б було до роботи муринів—невільників; вони б нам, пане Робінзоне, дуже придалися. Ми роздобудемо своїм

коштом відповідний корабель і всьо, що буде потрібно та хочемо когось виправити, щоб нам зробив закуп муринів. Ви були вже нераз у тих країнах, де ними торгують, в Гвінеї, й знаєте куди за ними вдатися; коли б ви на це погодилися, то ми беремо всі кошти перевозу на наш рахунок, а привезеними невольниками поділимось по рівній частині. Коли кожний з нас запряже по сто здорових невольників, то станемо скоро дуже багатими."

Робінзон довго не надумувався. Лише виміг ще на них, щоб підчас його відсутності обробили спільно його поле, а за це він всьо зробить, як бажають.

Так прийняв він нечесне діло!

Бо Господь Бог сотворив кожного чоловіка вільним, на свій образ і подобу, кожному дав душу й серце та розум. А вивести 400 муринів із їхньої землі та віддати на ціле життя в неволю у тяжке ярмо, — було противне Божим Заповідям. Але щож! Коли їм забажалося бути скоро багатими, а злий дух придушив у них голос сумління. Під весну корабель був готовим і Робінзон розпорядив, як і що має бути; зробив тестамент, у якому записав половину свого майна своїм родичам, а решту — то — му португальському капітанові, що спровадив його до Бразилії.

Після цього вибрався кораблем за невільниками. Випливши на море, пізнав, що вітер сприяв своїми подувами, а вода була спокійна.

Споминаючи свою нову посілість і минуле, він пригадав собі, що час його від'їзду припадає якраз на 1-го вересня, в той сам день, як це було перед 8-ми роками, коли він знаходився в місті Гул, звідкіля вперше пускався кораблем у світ, як непослушна дитина, що відріклася тата й мами та своєї землі й батьківщини.

Н Е Щ А С Т Я

На кораблі, що ним Робінзон вибрався за закупом невольників, було всього 16 осіб: він, капітан і 14 моряків, — також не було великого набору, хіба необхідні речі та трохи товарів, за які мали виміняти невольників.

Нових два тижні їхали вони дуже добре, але точно п'ятнадцятого дня зірвалася страшна буря, що тривала майже других 2 тижні, й корабель, замість посуватися наперед, посунувся в напрямі вітрів ген далеко в противну сторону. Кожного дня всі думали, що їм надходить послідна година. В додатку між моряками поширилась недуга пропасниці, на котру один моряк помер, а інші були хворі й нездібні до праці. Другого моряка пірвала хвиля з собою, бо нахилився був забагато за палубу, й його ніхто більше не бачив, — утопився сердега.

За деякий час буря трохи настала, але нім капітан зумів приїхати до берега; щоб перевести потрібну направу корабля, зірвалася раптова хуртовина й згнала корабель що-силю в напрямі караїбських островів, на яких в тому часі жили дикі й жорстокі племена — людоді. Вони вбивали не лиш чужинців, але й своїх; якщо лиш попали їм в руки, вбивали, пекли й їли.

Одного ранку на кораблі рознісся оклик: — "Земля! Земля!" На крик того радіс-

ного слова позбігалися всі на палубу, що би поглянути, чи далеко ще до цієї суші.

Та саме в тому часі наїхав корабель розгоном на намул і ніяк не міг рушитися з місця. По кількох хвилинах осів зовсім, лиш хвилі як гори били в його борти з такою силою, що здавалося ніхто не оціліє.

Настає страшна година. Води товкли до боків корабля і заливали його чимраз гірше; вся долішня частина була в воді, лиш куски щоголів і дощок було видно, як відлітають від сильних ударів. Ось-ось і нова хвиля зробить всьому кінець! Лише однінок моряк, старший і бувалий практик, потішав усіх і говорив, що в'язання корабля ще зидержить удари кілька днів; лише треба подождати, щоб вітер обернувся, тоді можна буде зрушити з місця корабель і дібратися до безпечного місця. Однак ніхто не хотів бездільно слухати його ради, бо й сам капітан стратив голову й не знав, що йому діяти. Всі були того переконання, що як ще годину побудуть на пароплаві, то не минути їм смерти, бо вся будова корабля вже зовсім розлазилася.

В обличч'ї небезпеки присутні зробили між собою нараду й рішили полишити й зовсім перенестися човном з корабля на сушу. Та лиш щойно спустили чайку, як надійшла велика хвиля й своїм ударом розбила її на тріски. Спустили другий човен але цей був за малий і всі не могли в у

ньому вигідно поміститися. І, коли вони повсідали, то кожний тремтів із страху, щоб не стратити рівноваги й не вилетіти комість голову у воду. В смертельній тривозі діпхалися вони аж під самі береги, але що ж, коли тудою тягнулася така скала, мов мур, що ніяк було пристанути ногою бодай одній людині. З тієї причини бідолахи мусіли далі плисти й шукати де інде місця висадки. Так сунулися вони з годину, аж почули раптовний шум води й вітру; а обернувшись позад себе, побачили страшенну морську хвилю, якої ще ніколи не видали. На цей вид у кожного затрівожилось серце й мороз пішов по тілі, а волосся дубом стало, бо кожний почув, що година смерти вибила. Одні плакали, як діти й просили Бога, інші вже не могли й слова промовити зі страху й німо заломлювали руки; але час на часі не стоїть, — бухнула вода, човен моментально вивернувся і всіх покрила морська глибина.

ЧУДЕСНИЙ РЯТУНОК РОБІНЗОНА

Пірнувши в глибінь, Робінзон умів дуже добре пливати, отже напруг всі сили й ум, щоб видістатися з води на поверхню. Спочатку удалося йому трохи наставити голову наверх і набрати в себе повітря, але зараз знова хвиля пірнула його і він попав у глиб. Він намагався руками й ногами видертися на поверхню, але проти такої навали води нічого не міг вдіяти. Вимучені руки й ноги охляли й він почав тонути й поринати зовсім чимраз глибше. Напевно був би пропав, аге на щастя почув під ногами ґрунт. Він добув останків сил, — став на ноги, віддихнув, а відчинивши очі, побачив, що бистрий струм води заніс його на мілину, на рінь й пісок аж під самий берег. Вже протягнув був руки, щоб вчепитися і вийти на сушу, але нова хвиля завалила його з ніг і пірвала його з собою на че стебелину.

Довго-довго не було видно, що з ним діється, аж нарешті кинуло ним наче м'ячем, і він почув, що десь летить і що ударився об щось та зловився якогось предмету руками; а далі вже не пам'ятав, що ним діялось, бо приголомшений стратив притомність.

Пролежавши якийсь час без притомности він отямився і побачив, що вода викинула його на похилий берег моря.

Перед ним ще шуміло й клекотіло море, кидаючи час до часу свої води аж до місця, де він лежав. У страху, щоб знова вода його не пірвала, зірвався на ноги й видряпався на горбок, ляг, щоб відпочити. Тут уже був безпечний перед водою. Довго розглядався, але не міг зрозуміти, де він є. Отже дякував Богу, що так чудесно вирятував його з халепи. Та радість не була в нього довга; пригадав собі своїх співтоваришів, яких ніде не було видно. Недалеко, здавалось, шарів їх розбитий корабель на мілізні, а більше- ні живого духа!

Робінзон не знав, у які країни він знаходиться, і стало йому дуже досадно, бо побумав, може це яка пустиня, де лише звірі дикі гостюють та гадюки в'ються, або й людодіди живуть. Мокрий, голодний і спраглий. Так застала його темна ніч.

Перешукавши всі кишені, знайшов лише ножа і більш нічого. Серед розпачі, бігав він довкола аж нарешті знайшов джерело води й це його дуже покріпило на силах. Опісля вирізав ножем палицю-кішок і виліз на гіллясте дерево, щоб на ній безпечно переночувати. Умістившись на дереві, сон його так зморив, що він заснув дуже смачно, пробудився на другий день, як уже сонце приємно розпускало свої життєдайні проміння й наповняло ними всю вселенну.

Погода була чудова. Небо ясне, ніде ні хмариночки; вітер устан, лише море де не-де хвилювалось і трошки рухалось. Довкола радісно й весело в природі.

Робінзон злізши з своєї повітряної постелі на землю, подивився наперед на корабель, але його уже там не було. Це й стало причиною його страху, бо думав, що його більше не побачить. Але виштовхнувшись на горбок, він почав приглядатися і побачив туловище розбитого корабля ще ближче берега, як учора ввечер. Сталось це у наслідок морського припливу, який відбува-

ється двічі на добу: раз вода підносить-ся, а раз упадає.

Отже в ночі, підчас припливу, вода підняла корабель і занесла його на другу намулясту сторону ², коли вода опала, корабель знову осівся в намулі.

Робінзон врадуваний ², зараз таки пігнав швидко в напрям корабля. Спочатку вода була мілка й він брив, а далі, скинув з себе нагортку ² доплив до самого корабля; зловився линви ² по ній ² **видіі** опісля до середини. Оглянувши докладно корабель пригадав собі, що старий ² моряк мав слухнісць, коли говорив, щоб не опускали корабля, бо він ще трохи видержить...Колиб послухали його, були б усі живі, бо корабель перебув усе лихо й майже цілий!

Робінзон спершу зашшов до комори, де була пожива, бо голод його дуже виснажив. Напився гараку, закусив сухарями, які те пер йому смакували, як найкращі ласощі.

Позбивав з дошок і з лат тратву та почав зносити всякі предмети-речі, щоб перевести їх собі на сушу. Забрав отже у сьо, що міг і зносив на тратву, а це: парусини з поживою і мукою, гараки, теслярське знаряддя-сокири, греблі-струга-чі, сверлики, долота, пилку, - дві рушниці, два пістолети, шаблі, бочівку пороху й трохи шроту; вкінці набрав ще всякої одежі. Цим добром обложився на тратві-сплаві й пустився назад до берега.

Веслуячи довгою жердкою, приїхав шас-

ливо до сухого берега.

Придбавши отже, що потрібне, почав Робінзон роздивлятися: де властиво він попав, у яку країну його доля занесла?

Взяв рушницю, виліз на гору і пізнав, що знаходиться на острові. Довкруги синілось море, а тільки на заході й південному заході сіріли острови. Сонце зайшло. Стало смеркатись. Робінзон боявся також диких звірят і тому знова почав приготувляти безпечніший нічліг на землі: обложився на зеленій мураві довкола скринями, і подякувавши Господу Богу за поміч та спасіння, заснув.

...зробив собі хату-шатро (стор.34)

РОБІНЗОН ПЕРЕВОЗИТЬ ЩЕ ІНШІ РЕЧІ

Пробудившись другого дня ранком, Робінзон рішив перевести решту речей з корабля, які ще осталися, бо боявся, що може нас — тати нова буря і занести корабель Бог знає куди. Не надумуючись довго, яклише трохи підупала вода, він переправився до корабля знову й збив нового ніби човна та набрав усякого добра, між іншим — 7 рушниць, 4 пістолі, багато пороху й шроту, цв'яхів, точило, великий сверлик, полотно, шнури й лину. Більше на сплав не могло вміститися. Переправившись щасливо з цим усім на берег, почав він приготувляти собі хату-шатро.

Забив кілька палів у землю, зв'язав їх платвами, звів крокви й прикрив зверху полотном. Тепер переніс це, що могло зіпсуватися на сонці, чи на дощі, під шатро. Скінчивши працю, обложив довкола шатро бочками й скринями, заложив вхід дошками, зладив собі вигідну постелю і положивши біля себе рушницю і пістолі, заснув як забитий.

Так їздив Робінзон до корабля кілька днів і забірав всьо, що далось взяти: дошки, барилку з гараком, муку, залізо, сухарі й усякі коші тощо.

Одного разу набрав на тратву багато усякого заліза й підчас переправи весь цей тягар пересунувся і завалився у воду, а Робінзон вернувся з порожніми руками.

Не зважаючи на постійні дощі, Робінзон відвідав корабель 12 разів. Чотирнадцятої днини свого перебування на острові пустився знову до карабля; перешукав все, що було й знайшов у закамарках кілька бритв, ножиці, ножі й вилки та 36 англ. фунтів штерлінгів грішми, але маленький ніжик мав тепер для нього більшу вартість, які всі гроші, але він і гроші забрав з собою, бо, може колись припадуться. Підчас коли старався зробити з бальків останній сплав, нагло подув з противної сторони сильний вітер; і Робінзон відразу отямився, бо це було ознакою небезпеки, а може й загибелі. Тому оставив роботу й зібрав все в мішок і подався в плав та щасливо переплив і вийшов ще в час на сушу. За хвилю надійшли такі високі морські хвилі, що були б змели його з поверхні в одній мінуті.

Після пригод, Робінзон міг сободко відпочити в своїм шатрі. Вночі буря ревіла, море шуміло й гуло аж жах проймав душу.

На другий день Робінзон оглядаючись, переконався, що карабля не було. Не остало по ньому й сліду, й сумно стало на серці, бо карабель був наче живим свідком його долі в чужині, а тепер і його не стало. Жаль і сльози огорнули його за втратою, однак положення вимагало дії і розважань, як уложити далі своє життя на дикому острові?

Навіть надія на поворот колись домів, вдалась йому неможливою, бо хто заблукає

в безлюдний кут? Хіба може попасти сюди у цю дику закутину бодай будьякий європейський пароплав? А жити самому, без іншої людини й приятеля ціле життя, — це мука гір-в'язниці.

Однак Робінзон і за це дякував Богові, бо наскільки ж він тепер був багатшим і щаливішим, ніж у часі першої днини на цім острові?! Що він робив би, коли б не пожива, не рушніці й знаряддя, яке забрав з корабля, з порохом, шротом та сіркою ??

Робінзон постановив все це ви ористати якнайкраще, щоб своє положення на острові якось уприсмнити та не попадати в розпуку. Він надіявся на Бога, що Він не опустить його і охоронить від нужди й від смерти, як що буде така його воля.

Така думка його зовсім заспокоїла.

РОБІНЗОН ЗАПРОВАДЖУЄ ЛАД

Для Робінзона почалося довге, самотнє життя. Єдиними його приятелями були — два коти й дві собаки, які перевіз із корабля, які збереглись прямо чудом від смерті.

Між різними предметами, які перевіз з пароплаву, були, крім вірних приятелів, собак, також книжки — духовий скарб кожної ученої і невченої людини, папір і чорнило. Перебираючи книжки, знайшов між іншими й біблію, і ним зрядів до сліз, мов би рідну матір побачив. А, коли взяв перо в руки й почав списувати свої думки на папері здавалося йому, що розмовляє з людиною. І так зробив собі з паперу записник, назвав його своїм "німим приятелем", і майже щодня записував у нім всі свої пригоди.

Початок того щоденника так записав:

"Дня 30. вересня 1659. року в день річниці моїх 26-х народин, викинула мене буря, Робінзона Крузо, на цей острів, котрий я назвав, спершу, "островом розпуки", але тепер я його вже так не називаю. Господь і Бог, Отець небесний змілосердився над мною і виказав для мене великої благодаті. Він не оставить мене і в майбутньому й подаватиме мені свою святу поміч."

Далі описував у деннику, як йому жилося, які мав пригоди й що й коли зробив.

Далі описував, що до дня 24 жовтня перепадали зливні дощі. Ця пегана погода не давала завести будьякий лад і порядок у шатрі, яке стало вологе й непривітне.

Ми вже згадували повище, скільки разів Робінзон відвідував корабель, як зробив собі шатро, а тепер ще згадаємо, що зараз першої днини свого перебування на острові Робінзон зробив собі "календар" свого життя. Зробив його в той спосіб, що поставив на місці викинення з корабля дерев'яний хрест і на нім зазначував усі будні одним карбом, а неділі—двома карбами. Однак, коли знайшов у кораблі папір і чорнило, від тоді вже більше не вирізував карбів, а записував усе на папері.

Як трохи настали кращі дні, загадав Робінзон побудувати собі кріове й краще пристановище, бо місце, де стояло шатро, було на долині й було багнисте та нездорове. Тепер знайшов краще місце; сухий горбок, недалеко криничка з студеною водою, з одного боку скала, а з другого боку був спад до самого моря. Вся ця площа була поросла зеленою травою й виглядала чудово. Як скала так і море берегли від усякого влізливця та від надмірної спеки.

Тут на цім горбочку вимірів він собі, 200 метрів уздовж і 100 м вширину, гарну площу на подвіря і його оббив палями.

Палі бив дуже густо у два ряди, а простір між ними позатикав глиною і камінчиками. Обв'язавши палі горою кріпкими шнурами й ликами, зробив собі прохід горою по драбині, яку ніколи не лишав з надвору, але кожного раз брав із собою і ховав її.

Всередині цієї твердині, розіп'яв Робінзон гарне шатро, накривши його зверху, щоб не затікало, густим, подвійним полотном. Все своє майно перебрав до середини.

Упоравшись з шатром, натрапив у скалі на плитку яму, яку прокопав глибше й зробив собі своєрідну пивничку. Ця праця забрала в нього багато часу, бо скала тверда і її було дуже важко вибивати джаганом.

Також не було й лопати, але знайшовши твердий пенъ, обтесав його і вже мав ло - пату.

Вся ця робота відбулася не так скоро, як про те пишеться. Робінзон не мав нія - кої помочі; сам один мусів давати всьому раду; він не мав до цього вправи, а часто й потрібних знарядь для виконання роботи.

Нераз важкий піт валивав йому чуприну й очі нім він зрубав деревини, отесав її та зробив придатною до будь-чого. Він витратив повних 7 місяців часу на працю коло впорядкування свого помешкання й подвіря. Те це його не зневірювало, бо праця таки посувалась вперед і кожного дня можна було бачити її на кожнім ділі, а вкінці діждався часу, що всьо стало готове й довершене. Праця понадто була його розрадою і потіхою; без неї життя було б вічною тугою і тягарем для душі й тіла.

РОБІНЗОН ОГЛЯДАЄ СВІЙ ОСТРІВ

Обезпечившись острогом і окопом, який провів, як охорону від нападів диких звірів і диких людей, йому постійно дошкулював дощ; бо полотно прогнило й до середини шатра почала затікати вода з дощу.

Це приневолило Робінзона взятися до роботи й поставити новий дах. Він зробив з глини стіни, які провів аж до скали й переложив напоперек бальками, а це все накрив широкими пальмовими листками.

Забезпечившись проти дощу, прокопав і прочистив свою пивницю ще ширше й глибше, поробив у ній полицки й поскладав там усе чого не потребував під руками. Опісля для себе зробив стола, щоб було на чому писати й читати. Оглянувшись, Робінзон радів, що поскладав всьо на своє місце та позбувся найважчої роботи в своїм "господарстві".

Тепер щоранку, Робінзон уставав, молився Богу, брав рушницю і йшов на полювання; а вернувшись домів – порався біля варення обіду, який завжди смакував йому. Після обіду продовжував працю, а ввечері писав свій щоденник.

Одного разу застрілив він козу. Спершу радів тим, але опісля жалів, що позбавив життя таке гарне мирне сотворіння. То була стара коза, яка мала годувати ще маленьке своє козеня, яке тепер пришло до

вбитої кози-мами ї дуже блеяло жалібно. Робінзон узяв козу на плечі й пішов додому. Мале козенятко пішло в слід за ними й зайшло аж до подвіря, але з тужене за мамою не хотіло нічого ні їсти ні пити; нічого не помагало ї, щоб не загинуло з голоду, Робінзон і його забив. І від тепер він ніколи не турбувався свіжим м'ясом; виїде на полювання, застрелиць звіря, або птицю і є що їсти.

Одного разу стріляючи до кози, лише поранив її і забрав живцем домів. Обв'язав скалічену ногу ї так довго доглядав її доки завсім невилічив. Згодом коза так до нього призвичаїлась, що ї не тікала, так наче б тут народилася, — гарно паслася коло подвіря. Робінзон волів би мати тих кіз цілу череду, бо мав би що доїти, а також не потребував би стріляти, ї так заощадив би порох і чріт, бо міг би собі кожного разу зарізати відповідну до цього козу. Але кози не давалися так легко ловити. Мав він охоту заложити голубник і виводити голубів. Він навіть одного разу знайшов дикі голуб'ята на скалі ї приніс додому, став їх годувати. Вони підросли, але як тільки покрилися пір'ям і почали літати, відлетіли ї більше ніколи не повернулися додому на гніздо, на якому вирости.

Як лиш смеркалося Робінзон мусів йти спати, або сидіти на потемки, а інколи, користуватися хіба світлом вогню на печі. Він часто роздумував над тим, як би то йому зробити в себе світло? Думав, і видумав; взяв з забитої кози лою, скрутив гніт і зробив собі каганець-лямпадку, при помочі якої кожного вечера завжди міг читати, писати й розважати себе.

...з глибини душі молився (стор.44).

ДУЖЕ РАДІСНЕ Й ДУЖЕ СТРАШНЕ

Першого місяця весни, коли перестали падати дощі й небо випогодилося, а сонце загріло, побачив Робінзон коло своєї загороди кілька зелених билинок. Він часто доглядав їх і спостерігав, як вони підросли й з них випрямилася гарне, гнучке стебло, з якого згодом висипався колос з ніжними вусиками; це були колоски ячменю. Побачивши це, він заплакав з радості, бо бачив у ньому Божу поміч і дар. Упав на коліна і з глибини душі молився: "Хліб наш щоденний дай нам сьогодні..."

Він не раз дуже турюувався тим, що з ним станеться, як проминеться вся пожива, що їй мав з корабля, й не стане зовсім хліба? Розшукував весь острів, кидав собою в усі сторони по горах і долинах, але ніде нічого не наїшов, ані одної стебелини збіжжя, — аж тут перед самою своєю садибою знаїшов колоски ячменю... І звідки це пзялося? Думав про це, і таки догадався; це з того, що він не раз викидав на смітник, — мусіло десь оціліти зерно й Господь зробив з нього для його, Робінзона, таку велику несподіванку.

Одного разу підчас великої бурі та блискавки й громовиці, Робінзон подумав собі, щоб то з ним сталося, коли б грім ударив у садибу та ще в бочку з порохом?

Він мав до трьох сотнарів пороху в одній бочці. Тож взявся був до праці й порозсипав його в менші коробки й поховав по різних сухих кутиках. Нї тим були й якісь окрушини й різні відпаки, які він висипав окремо на подвіря. Саме в тих відпадках та мишачих недоїдках були зерна ячменю— скарб для Робінзона!

Прикінці червня колоски дозріли дуже гарно й Робінзон позбирав їх осторожно, щоб не пропало ані одно зеренце!

Одного разу підсипав Робінзон коло входу до пивниці землю, ніби приспу, й нагло почув сильний зрив і стрясення землі. Негажно вискочив й пересадився через частокіл і в смертельній тривозі побачив, що недалеко, може пів милі від його садиби, почала вибухати скала; як за третім разом грюхоту запалася її частина в море, яке шуміло й пінилося так страшно, немов би хотіло знестися вгору. Зі страху й зворушення Робінзон стратив пам'ять, але новий гук розпадаючої скали привернув йому пам'ять знова.

Небо донедавна було погідне, але тепер потемніло зовсім; хмари закрили сонце, зірвався сильний вихор, а зворушені морські хвилі так сильно вдарили об скали, нече б хотіли їх змести з лиця землі. То була страшна година!

Після певного часу буря утихомирилась, але з надвислих хмар поллявся зливний дощ і то такий раптовний, що за мінутку всі доли наповнилися в край водами. В тому ж часі враз з дощем настав спокій; землетрус заспокоївся, й Робінзон пішов до садиби.

Дощ наробив жахливого спустошення не лише в довкіллі, але й у садибі Робінзона. Вода поколіна, в чивниці гаряч, шатро зовсім перекинене. Усе перекинене догори дном: полиці, ослони, лавки, шафки, стільці— все змішане з грузом і кумінням. Негайно узявся до роботи, поспускав воду, вичистив каміння й груз, позбирав до купи полиці й поуставляв на свої місця, радіючи в душі, що на тім сталося, бо могло бути ще більше лиха.

Але страх, що кожного разу може знова повторитися землетрус, — не давав йому спокою. Робінзон роздумував, чи не краще було б поставити собі нову хату, деь на чистім полі, щоб не присипала його земля підчая землетрусу. Він навіть почав вже приготувляти дерево; рубати й тесати, але скоро мусів це залишити, бо всі сокири повизублювались і затупились, що годі!

Новий клопіт: треба гострити сокири, та немає точила! Він мав плиту до точила ще з корабля, але не було нія-

кої оправи до плити, ні корби. Здавалося б, що точило зробити легко, але по-казалося в практиці куди важче його спорядити, тимбільше, що Робінзон ніколи й не знав з чого воно складається, хоч не раз бачив його ще вдома. За два тижні а бо й за три, Робінзон опрацював камінь, та корбу й мав своє точило. Маючи вигострені сокири, долота й сверли, Робінзон вже був би взявся до праці, та нове лихо настигло його й перешкодило в усьому.

Одного разу положився, щоб відпочити, й коли прибудився, почув великий мороз по тілі й болі голови. Він думав, що це скоро промине, але з дня на день було ще гірше.

Сон не брався, а руки-ноги зовсім умлівали: ні ходити, ні робити, в голові шуміло, мов у млині, — дістав пропасницю. Бути хворим та ще самому, без будь-якої помочі, без того, що б хтось подав ложку страви, чи води, це щось таке страшне, що сумнішого годі собі уявити. Перележавши так кілька днів, Робінзона мучила думка, що прийдеться йому загинути серед голоду і спраги в чужині. Старався рухати, щоб не потрапити в апатію; старався принести щось їсти, але годі; не міг звестися на ноги. Але він не тратив надії на поміч Господа Бога, надіявся у нього помочі і молився щиро.

Одного разу над вечером гарячка попустила й він заснув. Біля півночі пробудився і чув, що вже не так пече його. Небавом заснув знова.

Снилось йому, що лежить на тім самім місці, де був втік перед трясенням та, що з чорних хмар висунулася якась біла постать й поволи стала посуватися прямо на нього. Стала над ним і дуже, а дуже ревно заплакала; це був його старий батько. Сон представив йому це, що він, маючи гарячку, передумував, і що йому давило серце. Аж тепер він відчув як важко згрішив він супроти своїх родичів, а його душа чула щирий жаль та покаяння.

ПЕРНА РІЧНИЦЯ ЖИТТЯ НА ОСТРОВІ

Перебувши гарячку, Робінзон став настільки здоровішим, що міг собі принести води й покріпитися. Повернувши з дэбанком, вляв до води трошки араку, якого вживав дуже зрідка по пару капель.

Навіть вірний товариш собака, побачивши свого пана здоровим, підскакувала й лестилась, бо й вона зазнала голоду підчас недуги свого пана. Тепер Робінзон годував собаку козячим молоком, оставивши собі трохи юшки напитися; й за це щиро дякував Богові, що міг собі знова приправити хоч юшки по тій важкій хворобі. Після того хотів проїтися, але поступивши пару кроків по подвір'ю, повернувся на місце, бо ноги були дуже ослаблені й не міг на них довше держатися.

Заходило сонце. Небо погідне-ні хмариночки. Пригадав собі тата й маму й заплакав щиро.

Пропасниця ще не раз нападала його. Бажаючи її позбутися зовсім, пригадав собі, що мешканці Бразилії вживали як лік-тютюну, й то проти всяких недуг. Робінзон не знав одначе, як то зробити з тим тютюном; він пробував на різні способи; то підкурював, то жував листки, то попивав з араком. Але це нічого не помагало, лиш задурманювало голову.

Не маючи можливості заснути, він взяв у руки біблію й старався дещо прочитати, але не міг докупити букв поскладати, так вони йому кружляли. Аж нарешті розібрав такі слова:

"Взивай мене в дні горя-печалі і я спасу тебе, і ти возвеличиш ім'я моє!"

Ці слова заспокоїли Робінзона. Вже й північ настала, й попівночі, а він ще доклав до каганця лою, справив постіль, й упав на коліна й молився: "Небесний Отче, Вседержителю неба й землі, спаси й помилуй мене, бо я взиваю Тебе у дні печалі й смутку!"

Опісля положився й так твердо заснув, що пробудився аж в 3-ій годині другого дня пополудні й то зовсім здоровим на душі й тілі. Від того часу Робінзон виздоровів зовсім, і ніколи не забував на біблію, яку читав щодня по одному розділові.

Він зовсім покинув думку ставити собі нове помешкання, а за це постановив собі обійти здовж і впоперек цілий острів. Досі не оглядав острова, бо боявся диких звірят і людоїдів, але після недуги набрав відваги й пустився на мандрівку. Спершу пішов вздовж ріки вгору, яка вливалась недалеко його садиби до моря. Вода ріки була чиста, а береги гарні й зелені. Понад річкою де-не-де в віддалі були гарні горбки, порослі деревами, яких досі Робінзон ніде ще не бачив. Дібравшись до самого джерела ріки, далі починалися ліси, й тут найшов він гарні кавуни й виноград, який почав їсти й збирати й так застала його тут у лісі ніч. Додому було задалеко, тож він постановив переночувати так, як першої ночі свого приїзду, — на дереві.

На другий день пішов далі й опинився знова над якоюсь річкою, що була оточена, наче в раю, всякими квітами та чудовими деревами: помаранчі, цитрини, кокосові пальми й горіхами. Нарвавши всього добра повну купу, накрив пальмовими листками й постановив принести все до дому, але покищо тепер забрав із собою лиш, щоб покріпитися в дорозі.

Перша мандрівка по острові тривала три дні. Вернувшись домі, Робінзон за паху годин забрався до приготування міхів і на другий день пішов з ними по

свій схований скарб. Йому так подобалася нова околиця, що був би радо перенісся, але звідтам не було видно моря і через те постановив він остатися намісці.

Вліті Робінзон виставив там собі будинок, яку гарно огоротив тином, і лише о-сіння слота вигнала його з того літнього помешкання. Насушивши досить винограду й овочів, він знова перенісся в серпні до свого давнього мешкання, де що днини годував свого приятеля собаку й кози і котів, які згодом так гарно розмножилися й пивниці, що вже й відганяти їх мусів.

Робінзон завжди входив до своєї садиби по драбині, яку ховав за собою. От одного разу каже сам до себе: "Його кого я буду боятися тут? Та ж я ще нічого більшого від кози не бачив!" І вже хотів вирубувати отвір на двері, але подумав, що "стереженого Бог стереже", й що краще є стерегтися, ніж потім каятися, і дав собі спокій, — не робив дверей.

Пришло 30 вересня: день його народин і день спасіння; якраз минув один рік його життя на острові. Робінзон дякував Богові й святкував, споминаючи як часто Бог допомагав йому в небезпеках і трудах, які пережив. Читаючи свій щоденник — мав перед очима всьо, що минуло. Він постановив собі не малити духом і не попадати в зневіру, але мати відвагу й уповати на Бога.

ДАЛЬШІ МАНДРІВКИ ПО ОСТРОВІ

Не дуже давно після того, як Робінзон діждався з ячменю перших жнив, знайшов він на багні кілька корчиків доспілого рижу, яким втішився як би не знати хто йому щось дав; — аж тепер я пан, подумав, — не голодуватиму, бо в мене буде своє збіжжя!

Зібравши ячмінь і риж, поділив їх на три часті; дві засіяв зараз по першій дощику, а решту відложив. Ця острожність була дуже добра, бо хоч перше насіння гарно зійшло й розросталося, але настала спека й усе вигоріло, а решта в наслідок постійних дощів — зогнило. Маючи свою третину захованого зерна, Робінзон висіяв його аж в лютім на весну, недалеко своєї садиби, скопавши наперед дерев'яною лопатою землю. З цього посіву він діждався гарного збору жнив, і позбирав усьо до зерна в кілька жмень.

В листопаді, як уже було після дощів, пішов він подивитися на свою літню садибу. Заледви пізнав це місце; всьо в тім місці так позаростало, наче б нічого й не було; навіть колики в тині попрій-

малися й покрились густим листям. Побачивши це, він понасаджував також дерев коло свого старого мешкання, які в майбутньому дуже йому придалися, бо почав згодом виплітати з їх галузок чудові кошики; бо до цього був він спритний майстер! Ще коли бував вдома, часом забігав до свого сусіда-кошикаря і помагав йому, отже знав це ремесло дуже добре. Тепер, коли на дворі була не погода-Робінзон мав приємну розривку й виплітав всякі коші, малі й великі; бо вірив, що вони придадуться на зсип зерна ячменю й рижу.

Коли знова настала погода, він вібрався щераз на оглядання острова. Взяв рушницю, а за пояс сокиру; порошу, шроту й поживи-в торбу, пустився з своїм товаришем-собакою в дорогу.

Опинившись поща помаранчевою долиною, побачив, що й інші сторони такі ж гарні й розкішні своєю ристнею: по дугах росли гарні квіти й трава, на пагорбках— шуміли зелені ліси й співали різні птахи. Одну пташку— папугу, Робінзон проголошувив патином і живцем узав її з собою. Вдома навчив її пару слів говорити й вона стала йому великим приятелем і розвагою на самоті.

Підчас подорожі по острові плив йому час весело й мило. Він бачив багато всякої дрібної дичини, але не стріляв, бо мав у торбі свою поживу й шкодував пороху. На ніч ставив з моху постіль і огородившись галузками— засинав.

Чимдалі, тим краще, здавалося йому. І справді, здовж морського побережжя було так багато всякої пташні, кіз та різного звіря, що в порівнанні з своєю садибою і її околицею,— це був рай, а його садиба— найгіршим місцем на острові. Пройшовши ще певну просторінь по — над морем, побачив у віддалі наче клин землі, що виставав з моря. На цім місці Робінзон забип кілок, щоб не помилитися, коли б так зайшов і оглянув це, а бо й інше місце, з іншого боку.

Обійшовши так одну частину острова, рішив повернути домів, простуючи від кілка—палі впоперек, щоб було коротше, але зайшов у такий густий ліс, що ні в

кут, ні з двері! Тут застала його ніч і він мусів вилізти на дерево та переночувати.

На другий день йому так покрутилося в голові, що ніяк не міг виїти з ліса; наблукавшись доволі, він аж четвертого дня дійшов до місця, де забив у землю палю, і з'орієнтувавшись, пішов знаною дорогою додому. Вертаючись додому його собака-Вірний (так називався) зловив молоденьку козу, яку Робінзон узяв з собою додому і присвоїв їй; від тепер мав пару пожиточних звірят. Навіть і догадувався, що на тій мандрівці перебував повних 4-и тижні!

Повернувши до хати, положився відпочивати, й здавалося йому, що немає у світі кращої палати, як його мешкання!

Ж Н И В О

Вже другий раз наступив день 30-го вересня, і Робінзон ще щиріше дякував Богові за Його благословення і поміч та доброту. Йому нераз бувало так сумно і тужно, що бажав умерти; ані друга, ані слова, ані навіть надії на поворот додому — всьо це його мучило і зневірювало; плака, мов дитина з жалю і розпуки. Та це проминуло. Тепер він знаходив і потіху і розраду (хоч і смуток не покидав його) — у словах св. Письма: "Я не оставлю тебе навіки!"

Час проходив, бо робота завжди знаходилась; треба було бути стрільцем і кухаром, пастухом і хліборобом, мулярем і теслею. Та не було кому допомогти. Скільки то часу мусів він витрачати, бо не було кому напр. притримати деревини при обробітці, тощо.

Надходив час жнив, — збіжжя було чудове! Щоб дикі кози не робили шкоди, Робінзон обгородив своє поле плотом.

Але проти пташні не помогали і плоти. Птахи гурьмами нападали на доспілі колоски і їли. Не помогали стріли, ні пудало, — вони далі сідали, співали та скубли зерно з колосочків. Тоді він постріляв трохи птахів і повісив убитих на високій тичці. Це трохи помогло!

При кінці грудня ячмінь доспів!

Не маючи нічого до жнив, Робінзон скопив ячмінь старою шаблею, згромадив колоски й виминав їх руками й так пригосподарив собі сотнар зерна. Також рижу було стільки скільки ячменю, й цей дар приписував він Дателю всіх земних і небесних благ!

Але як би то спекти собі хліба? Молоти зерно без млина й без жорна, місити без діжки та пекти без печі, — це справді не абияка штука! Але Робінзон рішив наперед щераз засіяти весь ячмінь, а натомість скоштувати наперед рижу.

Оставивши зерно на насіння, він мусів упрати більше землі під засів. Він скопав землю, змайстрував граблі й ними заволочив; а весь цей городець загородив живоплотом; значить вживав такі колики, які опісля самі приїнялися й росли

Підчас дощевої пори Робінзон вчив папугу говорити, яку кливав "поль", і по певному часі папуга сказала сама й то виразно слово "поль", бо його найчастіше чула. Це дуже втішило Робінзона, бо він уперше почув голос, нече б людський.

Настали знова погідні дні й Робінзон знайшовши ганчарську глину, дуже втішився? він зробив заміс, наробив і насушив собі горщиків, які виглядали дуже неформні, бо він робив їх може зо сторазів, нім щось путнього вишло! Нарешті набрав і в тім вправу, й посуд виходив до вжитку, головно тепер мав у що зсипати і переховувати зерно.

Децо легше й краще виходили з під його руки маленькі горщики, тарілки, але він старався зробити такі, щоб не промокали й щоб можна в них варити та пекти. Нагода найшлася. Раз припікав собі козяче м'ясо й натрапив на черепок з його розбитої посуду, який так випалився і стверд, мов камінь. Коли черепок стверд, то ствердне й цілий і незбитий горнець, подумав, і негайно понаставляв побіч себе в огонь, понакривав жаром та докладав свіжого дерева, щоб тримати полум'я рівномірно; і не помилився, бо посуд випалився і не потріскав, лише пісок аж топився й відпадав, а глина твердла. І так дійшов він до вживання першої посудини!!

Ледви остигли горщики, Робінзон вкинув до одного козятини, до другого вкинув рижу й мав снідання, хоч не приправлене, але смачне. Родошам не було кінця! Він навіть забув на сон і на відпочинок!

Замість жорен, Робінзон постановив, що зробить собі моздір і буде в нім товкти зерно. Зразу хотів довбати діру в камені, але не мав такого придатного, тому взяв грубий пень, випалив діру, вигладив долотом, витесав велику й важку довбню і при її помочі "молот" собі зерно.

Не ставало йому ще сита на пересівання муки, але цю службу мусіли робити тонкі хусточки. Аж вкінці прийшла черга на заміс тіста й печиво.

Випалив з глини цеглини, зробив піч і випаливши добре, вичистив, — наклав паланиць, обсипав жаром, щоб добре випек-

лись і не були сирі. Печиво вдалося ! Так пік собі він завжди свіжі пала - ниці.

За тими роботами минув йому майже третій рік його життя на острові. Багато часу забирало йому живно, яке зародило дуже гарно. Він зібрав з 10 кірців (сотнарів) зерна ячменю та стільки врижу. Від тепер Робінзон не був таким ощадний з своїми припасами, бо знав, що переднівку в нього не буде: буде на прожиття і на засів!

НОВІ ЗАДУМН

Забезпечившись від голоду й маючи усього подостатком, Робінзон міг би був у своїй хаті жити зовсім спокійно, але якраз тому думав тепер про вузьенький клинчик землі, який зарисовувався з моря. Цей кусок берега не сходив йому з думки;— як би то там дістатися— думав він. Спершу в нім зродився страх; ануж там самі дикуни й замість помочі— загибіть? А друга думка підшептувала:— ануж там є освічені й культурні та християнські поселенці? І в тієї надії постановив він зробит собі човен, подібний до тих, що їх бачив у Бразилії. Чейже він має більше знарядь, ніж дикі індіани й човно зробить?—питав він сам себе й підшукавши відповідне грубе й витревале дерево, взявся до праці.

ЧЕРГОВІ ЗАЙНАТТЯ

За три тижні зрубав і обтесав дерево. Повних 5 місяців працював він дуже важко день в день сокирою і долотом і зробив човно, в яким можна безпечно змістити 20 осіб. Але каже приповідка: "наперед змір, а потім вірі!" Так було й з Робінзоном. Він зробив човно, але ж далеко від води на яких 200 метрів. Що тепер йому зробити? Човен з колоди важкий, що ніяк не перести, ні не пересунути до моря та ще через горбок. Рішив, прокопає горбок; але ж на це треба було б років праці. Ооставив цю думку.

Саме в час його праці коло човна, проминуло чотири роки перебування на острові. Й тепер Робінзон щиренько дякував Богові за поміч. Він мав, майже це що лише потрібне: хату, город, поле, пару кіз, хліб і м'ясо, молоко і риж, виноград і хліб на столі та всякі овочі, а наголовніше, що був здоровий та мав гарні книжки до читання; мав отже поживу не лише для тіла, але й для свого духа!

Деякі речі, що мав їх з корабля, псувалися. Головно його одяга облітала й він тепер мусів дбати, якби то себе одягнути. Він мав старі плащі, яких не потребував і пошив собі з них штани й блузу, але все це таке кумедне, що

було з чого посміятись, бо таких ніде на світі не було!

Та Робінзон за всьо дякував Богу!

Опісля Робінзон почав сушити шкіри з різних звірят, з яких пошив собі спершу шалку проти дощу; а далі — штани й інші частини одежі. Вкінці задумав зробити собі парасолю. І це йому вдалося; зробив таку велику парасолю від дощу й від сонця, що можна було ї носити і зложити та нести під пахою, словом таку, яку бачив колись в Бразилії, і вона йому дуже придалася.

Так прожив він на острові п'ятий рік тихо й мирно, не забуваючи на Бога. Але він ніколи не позбувся туги за рідною батьківщиною і за родичами.

З поновною енергією взявся до роботи нового човна, якого почав довбати

над самим берегом ріки, яка недалеко від його садиби вливалася в море.

Довго він неборака, намучився ко-
ло праці над виготовленням нового чо-
вна. Але врешті, йому таки пощастило
його гарно викінчити, — бо мав уже дещо
гіркого досвіду, й пустити на воду. У-
же перед тим добре надумувався, вимі-
рював, тощо, щоб його труд не пропав
марно, та, щоб пізніше не каювся!

РОБІНЗОН ОБ'ЇЗДІТЬ ОСТРІВ

Робінзон думав, що як дістанеться до того побережжя, що висунувся, наче коса, то можливо, це є вже побережжя Америки й він знова дістанеться до цивілізованого світу. Але, що його цей другий човен був невеликий, він боявся пускатися ним у не певну подорож водою, тому постановив лише об'їхати острів довкола.

Приготовивши всьо, що потрібне, він, дня 6-го листопада виїхав в дорогу. Він мусів виїхати далі від берега, щоб не пасти в намул, але від'їхавши від берега він попав на бистру струю, яка пірвала його човен з собою. Аж тепер він пригадав, що міг був спершу полісти на високу скалу й пригнутися всьому докладно, і тоді пускатися на воду. Робінзону аж дух запірало: він старався веслами триматись певного напрямку і веслував що-сили, але це не помагало.

"Прийдеться мені загинути в морських хвилях, або з голоду пропасти!"—подумав собі Робінзон. Та де пожене його вітер, він того не знав і байдуже; змучений та спитнілий, почав гребти веслами далі, не-знаючи навіть, де знаходиться. На щастя в полудне почав віяти сильний вітер, який обернув човен наперек і почав його пхати в противний бік, наближаючи його до острова.

Пізно вечером добився він до берега. Вийшовши з човна, впав на коліна й молив щиро Господа за рятунок.

В надії на краще, він ляг і смачно заснув. На другий день, віднайшов місце, де був забив у землю кілок, і зорієнтувавшись, де є, повернувся пішки додому, заховавши перед тим човен в чагарнику.

Идучи домів понад берег, надібав над водою похилу скалу йзатямив її собі, бо тут заховав своє човно.

Прийшовши додому, переліз свій часто кіл, положився і заснув. Але за хвилю почув виразно чийсь голос: "Робінзон, Робі-нзон Крузо, бідний Робінзон, де ти, Робі-нзон Крузо, де ти?" Спочатку думав він, що це сон, але пробудившись, настрашився бо голос був дуже виразний.— Духи це, чи що?— думав собі Робінзон. Та це не були духи, лише папуга так "жалувалась".

РОБІНЗОН РОЗМНОЖУЄ КОЗИ

Послідна дорога так далася йому в знаки, що довший час не забагалось йому морської їзди. Човен спочивав собі по другій стороні острова.

Переконавшись, що йому годі будьде видістатися з цієї пустелі, на якій опинився за кару й за непослух і спротив своїм родичам, прийняв це як Божу справедливість, і старався жити так мирно й спокійно, як лиш людина може. В часі різних праць, він багато навчився, бо "немає кращої учительки, як біда"! Ліпив горшки, мов справедливий гончар,

Плів коші, наче коникар, хоч би й до краму брати, а сокирою і гблями, то знав так вправно робити, що ніде не постидався б перед справжніми майстрами. Він навіть вмів шкіру виправляти.

Так прожив Робінзон на острові 10 літ. Він дуже турбувався, що за пас пороху в нього дуже змалів. Отже постановив мати ціле стадо кіз, щоб не витрачати пороху на полювання за м'ясом з диких кіз. Спочатку пробував ловити молоді кози шнурами й пастками, але це не вдалося, бо кози, або рвали, або перегризали шнури, тому мусів підшукати інший спосіб. Він викопав кілька глибоких ям, на тих місцях, де кози паслися, покритв їх травою та посипав на це трохи рижу й понаставляв всякого ріща.

Такою штукою зловив троє молодих кізлят і привів їх додому. Спочатку вони не хотіли нічого їсти, але як їм добре дошкулив голод, то гризли, що їм у зуби попало. Прийшовши таким чином до можливості розпліднення кіз він приготувив відразу велику кошару. Ним позапирав кіз до кошари, на перід сам пас їх і годував, щоб при-своїлися, а щойно потім дав їх до кошари, де вони вже були настільки при-своєні, що самі приходили до нього,

а навіть їли з його рук зелений яч -
мінь та хліб.

За три роки діждався Робінзон аж 43 штуки козячого стада, хоч протягом того часу порізав багато на м'ясо. Нераз бувало, коли він стане доїти свої кози, спогладає собі : "який би то я був щасливий, коли б у мене була гарненька жіночка, щоб допомогла мені трохи господарювати! Приносивби її 9 дійниць молока, а огородець плекав би я двічі пильніше як тепер; ми могли б тут, де я спочатку боявся, що з голоду загину, жити з собою в достатках і розкошах!"

Справді тут Робінзоніві жилося б з жінкою, мов у раю, але Бог не судив йому на острові цього зазнати.

Так з року на рік мусів він засідати чи до обіду, чи снідання сам на сам, але все ж щось живого було коло нього.

Завжди на проти нього сиділа щетуха- папуга, котра часто з ним то сперечалась, то в розмову встрявала; збоку звичайно сидів вже старий його пристель пес, який аж посивів із старости. Цей Вірний, це його найстарший "міністр", котрий також час від часу й собі воррне, бо йому скучалося, не маючи собі рівного. А по обох боках сиділи його гладунчики- котики, які завжди раділи, коли Робінзон попестить котру з них.

Так жив він довго в достатку й спокою, лише жалів, що човно, над яким стільки напруцювався, стояло тепер на другому кінці острова, без ужитку.

Всі небезпеки, яких зазнав під час першої спроби по морю, видавалися йому тепер не такі страшні, й він рішив наперед усьому добре придивитися з найвищої гори, й потім таки вибратися щераз і докладно все оглянути.

Наступного дня зібрався і пішов у дорогу, де стояло його човно. Його стрій-одяг виглядав так чудернацько, що, коли б десь показався в культурному місці, то було б з нього страху й сміху по уха. На голові мав капелюх, наче страхопуд який з козячої шкіри, волохатий з клапоухими крисами, що аж на плечі звисали; на собі мав коротку блюзу й поколіна штани, які теж були з козячої шкіри; на ногах постолі; підпerezаний широким ременем, який зв'язував малими ремінчиками, бо не мав пряжки. Щоб було де застромити сокиру й пилку, він попрорізував ремінь по обох боках, а через плечі в нього звисало дві торбі! одна для пороху й шроту, а другу для хліба й поживи. На хребті ніс кіш; на однім плечі рушницю, а на другім, уже намзану парасолю, без якої ніколи не виходив з хати. Коли б не та парасоля, був би так обгорів, що ніхто не пізнав би його, що він з Європи!

Також борода була б виросла до пояса, коли б не обтинав її часто.

Але, щодо вусів, то він їх ні - коли ані не підтинав, ані навіть її не дотикався. Дав їм повну волю до зросту і вони виросли, нівроку, дуже довжелезні, геґ би у якого ко - зарлюги, або в турка- бісурмена!

НЕСПОДІВАНА ЗНАХІДКА

В таких чудацьким однострою вибрався Робінзон відшукати своє човно. Сонце пекло, мов огнем, і він розпростерши парасолю, йшов собі вздовж берега, споглядаючи з тугою на широке й хвилююче море, через котре рад би птахом перелетіти! Нараз, наче б у нього грім вдарив, став, поблід, як труп вліпивши очі перед себе, наче б побачив якого опира; довго дивився в землю наче скаменів; але прийшовши до себе, кинувся чимскорше на недалекий горбок, розглядаючись на всі сторони, як би хто за ним, або він за ким, — пошукував, чи гонив. За кожним кроком і порухом, його страх змагався і тремтів на цілій тілі, а вибігши на горбок, оглядався на всі сторони, чи ще чогось не побачить. Віддихнувши трохи, завернув знова в долину й що-силю біг, наче навісений, — назад до своєї хати!

Вже й ніч запала, довкола потемніло, а він ніяк не міг заспокоїтися; сон його не брався, бо куди лиш оком поглянув привиджувались йому ті страшні картини, які так його перестрашили й позбавили спокою.

Напевно цікавитесь послухати, що Робінзон такого страшного побачив?

Нічого надзвичайного! — лише слід на піску босої людської стопи; слід пальців і стопи та п'яти! Але по кім той слід міг остатися, як не по дикуму людському сотворінню? І, напевно цей дикун походить з того далекого в вузьенького побережжя, що сірілося та до якого Робінзон вибирався човном!

В душі дякував Богові, що ті дикуни заїхали на другу сторону його острова й не стрінули його на мандрівці. Однакож вони могли легко знайти його човно під скалою.. Могли приїхати великою громадою і його спустошити, а навіть вбити!?

Цей страх від босої стопи насторожив його так сильно, що здавалося, наче б то й сам Бог не врятує його. Він призабув у страху, що Божа рука, яка його стільки разів охоронила, може заступити його навіть від найбільшого нещастя!

Минали дні й тижні; Робінзон жив у напрузі й страху.

Одного ранку пробудився дуже досвітком, й не можучи заснути, почав у задумі спогадувати на всі небезпеки, які вже пережив, та які йому ще загрожували на цім самотнім острові!...

Думки приходили й відходили, й Ро-

бінзон знова пригадав собі слова св. Письма: "Візви мене в дні печалі й смутку, - і я спасу тебе й ти возведиши ім'я моє!"

...побачив стопу людини...

Негайно зірвався з постелі, упав на коліна й щиро молився Всевисьньому й дякував та просив за спокій і душевний мир; опісля почав читати біблію і знайшов такі слова:

"Уповай на Господа, не малій духом, але покладай на Нього всю надію твою!"

Молитва й біблійні слова покрипили його душу, й весь страх відпав від нього зовсім.

Він всеціло віддався тепер знова праці коло господарства, яке було у-же дуже-дуже підупало і потребувало його дбайливої руки.

Цей недогляд найбільше пошкодив козам, які так похудали, що й молоко потратили. Але тепер він знова по-чав їх доглядати і щовечора доїти.

Та хоч Робінзон почав знова за-водити порядки, але давня веселість і радість до нього вже не повертала, а хто б побачив, як він нераз несмі-ливо заходив до свого помешкання, по-думав би, що це якийсь окаянець, або злодій, або чоловік, котрого муляє і переслідує сумління, чи якийси гріх смертельний, що він власної тіні бо-їться! Що хвилина, оглядався довкола себе, слідкуючи очима, чи не їде хто за ним; а що крок, то насторожує уха чи не почує чого, і взагалі так за-ховувався, що що хвилини був готовий утікати. Але не побачивши ніде нія-кого живого духа, ані не почувши ні-чого підозрілого, він згодом приїшов до себе; успокоївся, став чимраз смі-ливіший і нарешті набрав стільки від-ваги, що пішов оглянути основніше і виразніше тої людської слід.

Він не міг собі пригадати, щоб він сам колись заходив у ту сторону;

а вдобатку він примінив свій слід і переконався, що це не його! Його слід виходив трохи ширший і довший від того, що був у піску.

Отже, це був чужий слід! Роздумуючи над всім, Робінзон переконався, що це не є аж така надзвичайна річ. — Чому ж би не мали сюди, в минулому, приїжджати бульякі люди з інших островів, чи з інших країв? — говорив сам до себе Робінзон і заспокоював свою цікавість, та впевняв сам себе, що можливо коли небудь загнали когось сюди вітри, так як і його? Такі і інші думки, які б вони не були, перейшли через його голову й зовсім заспокоїли його, так наче б нічого не було.

НОВА З Н А Х І Д К А

Від часу знайдення людської стопи, промину повних 2 роки. Протягом того часу Робінзон ніде не знайшов, щось такого, щоб мало загрожувати в майбутньому його життю, — ходив він зовсім сміливо і відважно по всіх усядах цілого острова, де шукав паші для кіз й спосібного місця на нову кошару, бо в старій не могли вже усі зміститися.

Зайшовши одного дня з західної сторони під ліс, вийшов на поляну й оглянувшись на море, привиділося йому якесь човно, але на жаль, не міг нічого путнього розпізнати в нім.

Чи це було човно з європейськими розбитками, чи з дикими людоїдами? Дуже жалів, що не мав із собою свого далековиду; постановив більше не виходити без нього на мандрі.

Вертаючись домів, роздумував над власником човна, й аж нараз поглянув на море і зжахнувся; недалеко моря побачив дим. Зразу хотів він чимскорше втікати; але, не побачивши, крім птахів, нічого підозрілого, — приступив ближче до того місця, де ще курилося вогнище.

Він став, як скаменілий, дрожачи цілим тілом від зворушення. Перед собою побачив він закривавлені черепи людських голів; руки й ноги та інші кости порозкидані по непогаслим огнищі. Довго простояв так Робінзон у прямих поставі над страшними рештками недавнього бенкету; не знав- сонце- чи привид? Отрясшись від першого неприємного вражіння, яке на нього так поділяло, що чуть не впав на землю, - почав вертатися додому й дякувати Богові, що не народився людоїдом між дикунами, а між культурними та християнськими родинами, які навчили його правд віри й любови до єдиного правдивого Бога.

Молитва покріпила його духа й серце стало чистим та спокійним. **Робін-**

зон почував себе, як би знова народився на світ.

Та відвага вже його ніколи не покидала, бо він вірив в Божу поміч, яка завжди приходить йому вчасно та скоро. Але все ж таки постановив на майбутнє заховуватися ще більше обережно. З помешкання виходив лише тоді, коли того було конечно потрібно для праці в полі, чикого огороди. А своє чавно, щоб його не прозradiло, сховав у другім безпечнішим місці, за високими скалами.

Хоч він не виходив і передше на мандри без рушниці, але тепер не хотів з неї стріляти, щоб себе не прозradити, а понадто брав ще з собою два пістолі й довгий гострий ніж.

Всі роботи, до яких було треба вогню, робив у лісі; там випалював собі вугілля і вживав вдома замість дров до палення— варення й печення.

Як з однієї сторони Робінзон дуже боявся дикунів, так з другої хотілося йому щераз застати їх коло огнища й врятувати тих, кого вони хотять з'їсти. Ріжні думки снувалися, як би то він міг зробити. Переконався, що сам проти дикунів нічого не вдіє. Та все ж таки заходив часте в ті сторони, де бачив людські недо —

їдки. Також не ховав костей, бо це було б дикунам підозріле, й вони могли б за ним шукати.

Не маючи іншої ради, він знайшов у недалекій віддалі грубе дуплаве дерево й там ховався кілька місяців і чатував на дикунів. Часто вилазив то на поляну або на скалу, розглядався, однак нічого ніде не заперимітив. Простороживши у віддалі від дому, майже три місяці, це йому так надокучило, що рішив більше й не заходити там та не слідкувати, бо й так нічого не вислідить.

... Так чатував він три місяці...

НОВА ГОСТИНА ЛЮДОЇДІВ

Уже двадцять три роки прожив Робінсон на острові й так при звичаївся до своєї самотності, що рад би був і кости свої тут зложити. Лише одного боявся, — а це довгої хвороби, бо вже зазнав був, як то важко лежати самому хворим, коли немає кому навіть подати ложку страви, чи шклянку води.

На щастя Робінзон був завжди доброго здоров'я, а як деколи й трохи занедужав, то слабкість була легка та коротка. Його зайняття — праця і розривки, — мало що змінилися. Папуга навчилася так багато говорити, що вже не лише поодинокі слова, але цибетала цілі склади слів; вона була справді щирою приятелькою та довгою віку пережила ще й Робінзона, бо папуги живуть дуже довго, понад сто літ!

За те стратив Робінзон свого любого друга, старого Вірного, собаку, що служила йому на острові повних 16 років щиро й невідступно. Не помогли пестощі й опіка; прийшов свій час і собака розстався з світом. Робінзон, заставши одного разу свого собаку не живого, — плакав за ним щиро, якби за людиною, бо це сотворіння знало всі рухи Робінзона й кожний його погляд на свого пана був завжди приязний!

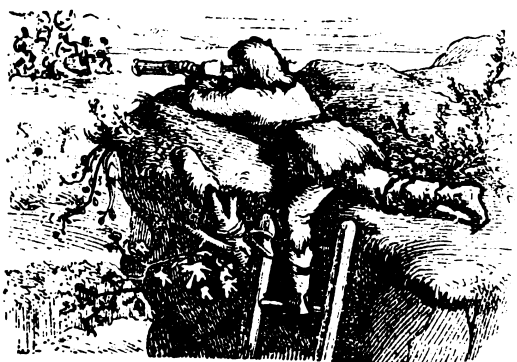
Так настав місяць грудень 1682 р. Одного ранку вибрався ще Робінзон перед сходом сонця в поле на жниво.

Вийшовши за свою огорожу, побачив не далі, як на пів милі віддалений перед собою ясний вогонь, і то на тій же самій стороні, де була його садиба.

Вернувши негайно додому, похова у сьо, що міг, помолився Богу, щоб спас його від людоїдів, — і постановив, коли б його напали ті дикуни, — боронити ся відважно й сміло до послідної каплі крови. Проминула година й непевність більше його мучила, як сама небезпека. Опісля вийшов тихцем надвір і, видрапавчись на верх скали поза хатою зараз положився, щоб його ніхто не побачив. Тоді приложив далекогляд і побачив, як коло розложеного вогню сиділо з десять дикунів і доїдали свій страшний сніданок з людського тіла. А недалеко від них, під скалою, стояло їхнє човно.

На справді було два човни. Іклин почався приплив моря, дикуни повсідали знова до човна, потанцювуючи перед тим ще деякий час довкола огнища, яке почав пригасати. Відтак зібралися і від'їхали. Робінзон спустився з скали, взяв рушницю, пістолі — ніж і пустився просто до того місця, де вони нещодавно відбули свій празник.

Так ішов цілу годину, нім дійшов недалеко того місця. І вже хотів зійти надолину до огнища, яке було віддалене може на тисячу кроків, але зиркнув і побачив перед собою цілу громаду дикунів. Зі страху аж дух у нім заперло в волосся в мент стало дубом, але щастя, що мав настільки притомности, що негайно — лав в траву плазом і затих зовсім!

дикуни його не бачили і згодом також позбиралися і від'їхали геть.

ВЕЛИКА ЗМІНА В ЖИТТІ РОБІНЗОНА

Від тої пори Робінзон не мав уже й хвилини спокою, і то не лише вдень, але і вночі, бо в сні призиджувалися йому дикуни, людські трепи, людська кров і недогłodжені кости. Не диво отже, що в таких стані його душа нічого більше не бажала, як вирватися геть з цього острова, де він спочатку, нім побачив людський слід, жив собі зовсім мирно. Але що ж pomoже незадоволення, коли немає способу здійснити свої наміри?

Робінзон тужив за своїм рідним краєм, птахом туди злетів би, та що ж, коли не було ані з ким, ані чим туди дістатися. Раз пришло йому на думку, що коли б він врятував якогось чоловіка в часі, як мали б його людoїди з'їсти, то така людина з вдячності може йому багато помогти видістатися з цієї пустелі на світ Божий. Отже таки постановив конечно врятувати хоч би й дикуна, і в можливо, найкоротшому часі, яклиш покажуться дикуни на острові.

Від дня цієї постанови він дуже радо виходив над море й виглядав, коли ж нарешті приїдуть дикуни знову.

Аж по півтора року побачив він одного ранку, як недалеко від його помешкання причалили на човнах 20- 25 індіанців і вигідно положились на березі.

Принесли дров, підпалили, а коли стало горіти, обступили огнище, і побравчись за руки, стали навколо скакати і танцювати. Відтак приволікли з одного човна двоє нещасливих людей з пов'язаними руками й ногами. Розв'язавши їм пута обступили їх довкола, щоб прилагодити з них печеню.

Одним розмахом важкої довбні розбили одному голову й він впав на землю; негайно кинулась вся дич на нього й почали роздирати на кусники. В цьому часі, як всі розривали вбитого, другий, що був ще живий та лежав на землі, — зірвався на ноги й почав утікати щосили здовж побережжя, якраз в сторону Робінзона, який чатував і вьому придивлявся!

На щастя за бідним індіянцем пустилося лише трьох дикунів, і то вже тоді, як втікаючий вже їх значно випередив. Станув на хвилину над місцем, де море врїзувалося в середину острова, й не вагаючись скочив у воду, переплив на другий бік, видрапався, як вивірка, на стрімку скалу, й почав тікати далі. Коли ж його переслідувачі стали над водою, завили, як вовки; двох скочило до води, а третій вернувся.

Робінзон почав підбігати й поба-

чив, що тепер настала пора врятувати людину. Маючи при собі дві рушниці, збіг скоро надолину й за пару хвилин був уже коло втікаючого індіанця.

-Не бійся, не тікай!- крикнув Робінзон, але індіанець, побачивши такого дивогляда, настрашився ще більше як своїх переслідувачів, які також уже були недалеко, але віддалені один від другого на кілька метрів. Робінзон кинувся до передного й одним ударом прикладу рушниці звалив його на землю; другий побачивши це, став, та прицілювався вистрілити з лука, але Робінзон був звинніший: в моменті вистрілив із своєї рушниці, й поваливши дикуна трупом, став і віддихнув.

Урятований дикун почувши стріл, почав трястися, мов риба зі страху й дивився несміливо на Робінзона. Робінзон зробив знак, щоб не боявся та прийшов до ближче до нього. Дикун із перестраху приступив до Робінзона, й упав перед ним на коліна, а далі положився плазом на землю і поставив на свою голову ногу Робінзона. Робінзон дав знаками до відома, що бере його під свою опіку й оборонить його перед ворогами. В тім приголомшений дикун знова прийшов до притомности, зірвався з землі й хотів кричати. Робінзон приложив рушницю. Побачивши в руках рушницю, врятований, упав із страху перед вистрілом, і зложивши в поясі руки, почав лебедіти – просити Робінзона та показувати на шаблю при його боці. Робінзон передав йому свою шаблю, а цей за хвильку скочив на свого ворога й відрубав йому голову; опісля поставив її враз з шаблею при боці ніг Робінзона.

Опісля показав на другого дикого який погіб від кулі; а коли Робінзон сказав, що не боронить йому, – скочив на нього, оглядав на всі боки, й не міг з дива зійти, як то можна вбити на таку віддаль? Він ще ніколи не бачив, що то рушниця може!

Тимчасом Робінзон не спускав берігів з ока, слідячи довкола, чи нові орди дикунів не пускаються за ним у погоню. Але переконався, що немає тепер ніякої небезпеки, дав новому, в погонибі збігненому, слугі своєму ~~до~~ зрозуміння, щоб закопав трупи, що й той негайно виконав, закопуючи обох руками в піску.

Опісля завів Робінзон його додому, нагодував могоком і рижом, а коли попоїв, дав йому рукою знати, щоб положився спати на постеленій рижовій соломі.

Бідний дикун положився і за часочок заснув мов неживий.

БЛИЖЧЕ ЗНАЙОМСТВО

Яклиш дикун захропів, підійшов Робінзон з тиха до нього, щоб краще йому придивитися. Це був гарний рослий і молодий хлопець, років 23 будова тіла крепка й здорова, як у атлета, а вираз обличчя, передтим, як лежав на піску, — такий дикий, виглядав тепер дуже лагідний і милий. Тіло було темнокоричняве, обличчя кругле, уста трохи за великі, а ле зуби були дуже гарні, рівні й білі, мов із слоневої кости виточені.

Коли Робінзон вранці пробудився, його дикий гість ще спав. Жаліючи позбавляти його гарного спочинку, по вчорашнім страшнім дні, Робінзон не будив його, — а сам пішов до кошари обійти свої кози. Незабаром пробудився також дикун, а не побачивши коло себе свого пана виїшов на двір, приступив близько воріт і почав всяко вітати Робін — зона; показуючи йому руками, то головою покірність і вдяку. Робінзон дав йому зрозуміти, що на нього не гнівається і що радіє ним. Це дику на так утішило, що почав з радос — скакати й танцювати, мов навіжений.

Осмільвши й заспокоївши його,

Робінзон почав учити його говорити. Наїперше дав йому зрозуміти, що буде називати його ПЯТНИЦЯ, а це то — му, що це саме було в п'ятницю, коли він його виратував від смерті з рук людоїдів. Відтак показав Робінзон у свій бік, — на себе і назвав — п а н; а далі показував йому деякі речі й називав їх по англійськи; переважно заучував такі предмети, які часто — густо траплялися людині найбільше в щоденному житті. П'ятниця радо повторював поодинокі слова і запам'ятував їх дуже скоро. Нарешті Робінзон навчив П'ятницю розуміти слово "так" і слово "ні", та коли їх уживати.

На обід зварив Робінзон молока й накраяв ячмінного хліба, а П'ятниця, тішився, якби не знати якими ласощами. Наперед одначе Робінзон мусів показати йому, як брати до рук ложку й їсти нею, бо П'ятниця починав уже їсти молоко прямо язиком з миски, наче яка киця.

По обіді, озброївши себе й П'ятницю, виїшов Робінзон з дому, щоб одлянути щераз те місце, де вчора дикуни справляли бенкет. Страшно було поглянути, аж сум огортав! Самі кости! Робінзон казав П'ятниці закопати всі кости в одній ямі.

Не побачивши нікого — пішли домів.

Зпочатку Робінзон боявся показати йому всі закутини й свої речі; звичайно, як дикому й чужому, не мів йому вповні довіряти. Але згодом переконався, що на цім світі не знайшов би вірнішого слуги від Пятниці! Він любив Робінзона, як рідного тата, і навіть життя віддав би за нього! Крім доброго серця— мав Пятниця до всього спритність і спосібність; лише раз побачить, як Робінзон йому покаже, чи скаже, то зараз зрозуміє і зробить.

За пару неділь Пятниця вивчився так добре по англійськи, що Робінзон вже мав з ким поговорити; словом— Робінзон придбав собі в Пятниці неоцінний скарб і сердечно дякував Богу, що зіслав йому такого доброго друга!

Побачивши всякі знаряддя, тощо в свого пана, Пятниця дуже тому всьому чудувався. А найбільшим чудом видавалися йому штани, які подарував йому Робінзон. Зразу не знав, як їх убити, й Робінзон мусів бути йому за камердинера та вдягати свого слугу.

Потім одягнув його в блюзу з козячої шкіри та шапку, вишиту з заячих шкур. Вистроївши так свого слугу, оба раділи; а Пятниця прямо скакав з радости і з дива. Хоч спочатку почував себе незручно,— пізніше привик.

Одягнувши й приучивши трохи Пятницю, задумав Робінзон угостити його доброю печенюю, щоб відібрати йому апетит на людське м'ясо. Одного уже невчасного ранку виїшли оба на полювання і зустрівши козу, Робінзон застрілив її ще й тому, бо хотів при звичаїти Пятницю до гуку рушниці. Бахнув гук і коза перевернулася, а Пятниця так настрашився, що не знав, що з ним діється.

...Одягнувши його...

Він впав до ніг Робінзона, обняв його за коліна, так що ледь заспокоївся; оглядаючись безупинно, чи де не є сам скалічений?!

Прийшовши зі страху до себе, Робінзон післав його принести козу, а сам в його відсутності, наладував собі щераз рушницю.

Яклиш Пятниця повернувся з козою, Робінзон показав йому високо на дереві орла, прицілився, стрелив і вбив!

Пятниця, не бачивши, коли як Робінзон наладував свою стрільбу, — налякався ще гірше, як передше; уважав рушницю, як щось несамовитого, в котрій така є сила, що кожне сотворіння може позбавити віку, не зважаючи, чи зблизька, чи здалека!

Пятниця був би напевно віддавав Робінзону і його руйниці—божеську пошану, але Робінзон до того не допустив.

Споживаючи смачну козячу печеню Пятниця мав винагороду за всі страхи, а що головне,—він закликав, що вже ніколи навіть не діткнеться до людського мяса!

Згодом Робінзон навчив Пятницю всіх робіт коло поля й господарства так, що він почав сам сіяти в полі й збирати; доїти кози й коло молока ходити, куховарити, як із сокирою і іншими предметами поводитися, як гилем і пилкою різати, тощо.

Пятниця всьо переймав дуже скоро, а особливо дуже полюбив працювати в полі; він вже знав, що коли їх тепер двоє сідає до їди, то треба і більше поля обробити й всього приготувати. Він не хотів лише придивлятися, але було в нього почуття, що треба помагати й на все собі заслужити.

Робінзон радів ще й тому, що і йому кожна праця була миліша й веселіше їм обом жилося в русі й праці. Мав потіху й тому, що діждався когось, з ким можна розмовитись, погугорити й розумно забавитись,

Таж він колись не мав навіть з ким думкою обмінятись, нікому було мислей своїх повірити, з ніким горя свого поділити! А тепер? О, він тепер щасливи! і це додавало йому веселости, і він почувався вдоволеним!

З Пятницею він поводився, не як з намітом, чи слугою, а як з приятелем і постановив собі добрими прикладами, любов'ю, розумним проводом і наукою, виховати його так, як би рідного сина. Небавом Пятниця вмів уже настільки говорити, що ставив у секі питання і змів на них дати відповідь за себе; звідкіля він, яким способом попав людодідам в руки та як його завезли на острів. І так оповів він Робінзоніві, що належить до великого індійського племені, що живе з другим плем'ям на воснії і непричиримій стопі та вічно воюють між собою. Цього плем'я було виграло війну, в котрій він попав у руки ворогів; лише він і ще трьох дісталося в неволю, бо загналися неосторожно задалеко за ворогом у погоні.

Далі розповів Пятниця, що в індіянців є звичай, за яким вони вбивають своїх полонених, печуть їх та при бенкетах і танцях з'їдають. Але це можуть робити лише на іншій території, — не там, де вони живуть!

Робінзон запитав його, чи ті індіани, що на його остров приїжджали, на лежали до різних племен, чи це було лише одно плем'я?— то Пятниця відповів, що він навіть сам одного разу в цьому ж місці побував і бенкетував, та що тоді вони з'їли 20 мужчин і 2 жінки та ще спекли одну дитину і усіх поїли!

Робінзон показував на смугу землі, що виднілась на морі, до якої Робінзон давніше вибрався на розвідки; то Пятниця так докладно описав йому цей острів, що Робінзон не сумнівався, що це острів Тринідад.

"А ген далі, за місяцем"—розказував Пятниця—"там край без моря; там живуть білі люди з довгими вусами й бородами, котрі всіх індіанців, що їм попадуть в руки— убивають, люто му-чать і живцем палять!"

Під тим краєм, далеко за місяцем значить далеко в тій стороні, де місяць заходить, розумів Пятниця іспанські посілости в полудневій Америці й Робінзон переконався, що поголоска про жорстоку поведінку іспанців з автохтонами— місцевими людьми,— була правдивою і передавалась індіанцями в родах і племенах з уст до уст та поширилась між всіми мешканцями!

Потім Робінзон запитався, чи б

міг він до тих білих людей дістатися і як там доїхати? —"Можна!"—відповів коротко Пятниця, "але треба мати великого човна". А коли Робінзон запитав його ще, чи бачив він коли білих людей, то Пятниця відповів, що раз у давніших часах, буря викинула 17 білих людей там, де живе його плем'я і ті люди там мешкають. Почувши те, Робінзон дуже здивувався та спитав: "А ви їх не спекли й не з'їли?"

"О, ні!"— відповів Пятниця, "во-ни браття з нами; ми їмо людей лише, як зловимо їх на віїні!"

РОБІНЗОН УЧИТЕЛЕМ

За деякий час Пятниця так навчився добре говорити, що Робінзон міг з ним говорити про все, що бажав.

Відтак почав його навчати прав - дивої християнської віри.

Раз запитав його: "Хто сотворив море, землю, гори і ліси?"

- Бенамуки, - відповів Пятниця.

"Хтож то такі ті Бенамуки?"

- Дуже старий чоловік; старший, море і земля, як місяць і сонце.

"А де діваються люди по смерті?" спитав далі Робінзон.

- Їдуть до Бенамуки - відповів Пятниця.

"А ті, що їх печете і їсьте?"

- Всі їдуть - сказав Пятниця.

"А деж є той Бенамука?"

- Він сидить на дуже - а дуже високій горі.

"Чи ти говорив уже з ним коли?"

- Ні, молоді люди ніколи до нього не їдуть, лиш самі старі наші У - вокаки.

Робінзон навчив його вірити в Бога правдивого, котрий сотворив весь світ, і котрий невидимо всюди присутний.

"Бог" - говорив він, "любить лю -

дей, як свої діти, і дбає за них, як батько. Він є всевідючий і всемогучий, удержує весь світ своєю премудрістю в точному порядку, мов добрий господар своє господарство, але ще краще, бо Бог є мудріший та святіший так, що Його мудрости та святости навіть наймудріші люди ні понятити, ні вповні зрозуміти не можуть."

Опісля поучив його про те, як Господь післав з небес свого Єдинородного Сина, Ісуса Христа, щоб люди

спастися й зробити щасливими, та, як Христос послухав волю Отця свого небесного. Також часто читав він Пятниці з Св.Письма про життя і страсти та смерть Ісуса Христа й не раз читаючи з ним, дивувався Робінзон, як то часто одно слово Св. Письма ліпше поучило Пятницю, ніж найдовші його розмови! Пятниця все це переїмав дуже скоро.

Крім релігії і віри, Робінзон учив Пятницю також інших корисних річей; а коли покріпили розумними розмовами свою душу, тоді бралися до ручної праці, до котрої Пятниця як уже відомо, був теж дуже спосібний.

Лише з рушницею не міг він довго дати собі ради, але коли Робінзон всьо вияснив і показав йому, то за якийсь час Пятниця став неабияким стрільцем!

Часто Робінзон оповідав йому й про пригоди свого попереднього життя; про великі й багаті міста в Англії, який тав просвічений та християнський нарід, яке гарне там є господарство й цвітучий промисл та торгівля; про різні майна і морські шляхи англіїців по всяких морях. Пятниця не міг наслухатися розумних оповідань, яких слухав цювечора.

ВАЖНА СПРАВА

Час не стоїть, але наче вода пливе, година за годиною, днина за дниною, місяць за місяцем, і надійшла знову осінь, а з нею скінчилася дата 27-й літ, від часу прибуття Робінзона на острів.

Послідні три роки пройшли йому в товаристві Пятниці. День річниці, як і попередні, обходили дуже врочи-сто, дякуючи Богу за всі дари. По-молившись, Робінзонові якось так бу-ло дивно на душі, що здавалося, що довше, одного року- не побуде на ос-трові.

Одного разу вислав Робінзон Пя-тницю ловити рибу на море, але цей скоренько повернувся назад і то так перестрашений, що Робінзон взяв руш-ницю і був на поготові. Але Пятниця, віддихнувши- заговорив: " Велика не-безпека! Пропадемо!"

"Що за небезпека?"-питав Робін-зон.

"Там на долині є три човни! Во-ни приїхали по мене! Спечуть і з'ї-дять мене!"

"Нім тебе спечуть, то ходи ра-зом зі мною"-сказав Робінзон.

"Піду, хоч би в огонь!"

"Стріляй в товпу, то когось по-цілиш"-наказував Робінзон.

Отже, будеш мене слухати?

- Як скажеш умерти, то вму! -
відповів Пятниця та набрав відваги
й притомности духа.

Почали приготовлятися; наладу-
вали шість рушниць. Робінзон приго-
товив теж два пістолі, перевісивши
шаблю, а Пятницю озброїв пістолем
і великим гострим топором. Але нім
нападати, він вішов на гору й пог-
лянув скільки є ворогів. Було ж їх
21 дикунів, трьох невільників і 3
великі чайки-човни, й розложилися
ще ближче до його садиби, як ті, що
колись Пятницю привезли були.

Розглянувшись добре на всі сто-
рони, негайно пустились в дорогу.

Кожний ніс по 3 рушниці, а Пя-
тниця ще й торбу з припасами. Ро-
бінзон наказав Пятниці, щоб не ру-
хався, не кричав, ані не стріляв,
хіба тоді, як він йому скаже це ро-
бити.

Так ішли вони досить великий і
небезпечний шмат дороги, підкрада-
ючись тихо й дуже обережно аж до
самих корчиків, в котрих людоїди
розкладалися вже і приготовлялися
до жорстокого й огидного бенкету.

Пятниця кинувся на землю ниць
і підібрався тихцем - тихцем аж

недалеко дикунів, щоб міг їх добре вислідити, що вони роблять.

За часочок вернувся і розповів Робінзону, що причаївшись за деревом, бачив, як всі сиділи довкола вогню і жерли тіло одного невольника, та що побіч них лежить другий і то білий невольник, із зв'язаними руками і ногами та жде своєї черги і смерті.

Почувши це, Робінзон підповз ще ближче і побачив, що 19 поганців ще сиділи, а двох встало, щоб приволочити білого в'язня і приладити з його печеню.

"Уважай, і роби те, що тобі кажу!"—шепнув до Пятниці.

Опісля положив дві рушниці на землю, а третьою змірився в найгустішу гущу дикунів.

"Готови?"—спитав Пятцицю, який

опер свою рушницю в дерево і так спокійно прицілявся, немов би сто разів на війні бував.

"Стріляй!" — і оба вистрілили.

Двох дикунів повалилося наділ неживі, п'ять було поранених, решта мов подуріли, скакали і не знали куди їм тікати від невидимого ворога. Бачили лише дим, а більше нічого.

Не тратячи часу, Робінзон наказав: "Стріляй в ім'я Боже!" — тим разом знова повалилося двоє тру — пом, а решта ревіли дикими голосами, не знаючи, що їм робити та де діватися. За часочок згинуло і ще пару дикунів, а інші були поранені.

Тепер Робінзон зловив за третю рушницю і пустився між дикунів ураз з Пятницею. Оба кричали й бігли, а вже Пятниця ревів наче ведмідь.

Передершися через гущу дикунів,, припали вони чимскорше до європейця, а дикуни кинулися тікати до своїх човнів. Тепер Пятниця вистрілив з грубого шроту на втікаючих і забив трьох нараз, але інші втікали далі.

Тимчасом Робінзон розрізавши шаблею пута і освободивши європе-

йця, поміг йому трохи при ти до себе; дав напиться гаряку та спитав його по португальськи, хто він такий?

"Я християнин!"—відповів він по латині. В смертельні тривозі й змучений, не міг більше нічого відповідати.

Підкріпившись трохи, заявив що він родом з Еспанії та ставши дякувати Робінзонowi за врятування від смерти,—обіцяв віддячитися.

Якщо маєте ще трохи сили, то ставайте враз з нами,—сказав Робінзон,—та знищім дикунів—додав.

При тім Робінзон запропонував йому свою шаблю.

Почувши шаблю в руці, іспанець кинувся, наче б зовсім нічого з ним не було, — з такою завзятістю і з такимже запалом, що Робінзон аж здивувався, де в нім стільки сили набралось, бо ж перед хвилиною він ще не міг і рукою рушити, а тепер звивав шаблею, як би пером.

Не минула й хвилина, як іспанець узяв шаблюку до рук, а вже розчепірів двом дикунам голови.

Пятниця вганяв за іншими з топом, і так добре всі справилися, що й пів години не минуло, як побили, майже всіх дикунів, бо лише чотирьох втекло на човнах.

Та Робінзон не хотів і тих випустити живими з цієї виправи; він ско-чив вслід за ними до другого човна, закликавши до себе й Пятницю, щоб враз з ним пустився в погоню за дикунами.

Однаке вступивши в човен, побачив нараз на дні човна якогось старого Індіянина, руки й ноги котрого були пов'язані так сильно, що він не міг навіть рушитися.

Старий лежав, як колода, і лиш по тихих стогонах можна було пізнати, що ще дихає і живе.

РАДІСТЬ ПЯТНИЦІ

Робінзон побачивши перед собою старого індіянину в таких страшних муках, змілосердився над ним, і не зволікаючи, розв'язав зараз його з пут, щоб увільнити його й привести до життя.

Втім прийшов Пятниця, якому Робінзон казав переповісти по інди-янськи, щоб старий не боявся, бо ж ніхто йому нічого злого не зробить.

Вчасі індіанин прийшов до твердості й промовив пару слів і підвівся трохи..

Та Пятниця став, мов би йому в рот води налляли. Скрикнув нелюд-ським голосом, припав до старого й почав його обнімати, то цілувати і скакати, сміятися, плакати, то знова пригортати, немов би хотів його задусити.

Робінзон питав його кілька разів, хто це є?, але Пятниця, наче ошалів, не відповідав нічого.

Вкінці впав до ніг Робінзона й ридаючи, промовив: "Це батько мій!"

Радості не було кінця! Пятниця натирав батька араком і за пів години старенький індіанин прийшовши до себе, і сам не знав, що діється??

Тимчасом човно з дикунами, за якими мали пуститися в погоню, щезло з їх очей, так що й мови не було, щоб могли їх дігнати ще!

Але це було щастя для Робінзона та для Пятниці, бо за дві години зірвався такий вітер, що напевно були би погибли; мабуть та буря по дорозі потопила також утікаючих дикунів.

Урятувавши від смерті двоє людей, Робінзон роздумував тепер, якби то їх спровадити до своєї хати? Старий індіанин ледви дихав, а іспанець після боїв теж був так виснажений, що ліг під деревом, мов неживий.

Оба не могли навіть на ноги стати не то манрувати .

Не хотючи їх оставити, зробили в двох ноші й перенесли їх аж до своєї садиби.

Тому, що додому було досить далеко, вони чос до часу мусіли притавати, то мінятися та відпочивати, бо й самі вони були тяж вичерпані та перемучені тими подіями.

Трохи по-трохи й таки донесли їх аж до самої загороди. По дорозі ніхто не говорив, бо одні від щастя, інші від зворушення, мовчазно пересували свої думи про минулі події.

Але ж тут показалася нова трудність: як же їх пересадити через частокіл? Не було іншої ради, як таки примістити їх на дворі, виставивши і огорнувши, поставили над ними ще буду з полотна, щоб в ночі не померзли або не помокли.

Потім Робінзон почав варити їду, щоб гостей нагодувати. Він зарізав молоду козу і приготував з неї добрий росіл з рижовою кашею, а також і печеню дав, щоб добре покріпилися та не голодали.

Погодувавши їх, розпитував Робінзон як вони попали до людоїдів, тощо.

На другий день, пішли оба та закопали побитих трупів. Також позабирали всякі рештки додому й всьо чистопспрятували, щоб не було сліду.

ВІД'ІЗД ІСПАНЦЯ І ІНДІЙЦІНА

П'ятниця і його батько взрушили в Робінзона охоту покинути безлюдний острів; вони обоє намовляли його та впевняли, що всі мешканці їх краю приймуть його дуже радо та зроблять його своїм князем.

Однак Робінзон, хоч ворохобився і бажав виїхати, то всеж таки наперід, щоб опісля не каятися, постановив про все докладно розпитати іспанця. Іспанець розповів йому, що справді між тим плем'ям живуть іб іспанців і португальців у безпеці, але в недостатку та оповів йому про те, як їх корабель розбився, та що там вже кілька років виглядали, чи може не причалить який корабель та врятує їх.

Оповідав він і проте, що вони нераз нараджувались між собою, як би то їм видістатися будьяким способом й на світ Божий, між людей хрищених дібратися. Одначе всі їхні наради й поради та наміри завжди були даремні і, вони вкінці переконалися, що для них така далека дорога неможлива!

Сухою дорогою виходу не було; треба б передістатися через болота й багна, через гори, ліси й води; а збудувати корабель — не могло бути й мови, і про те вони оставалися надалі безпомічними.

Нарешті іспанець предложив Робінзонві пропозицію перевезти тих всіх 16 осіб іспанців і португальців сюди на острів Робінзона.

Тут могли б усі разом збудувати корабель і причалити згодом до християнських берегів. Але Робінзон вагався, бо не знав, що то за люди та, чи можна їм повірити. Натомість іспанець запевняв його, що всі ті люди є дуже чесні і напевно виберуть його за провідника.

Понадто сам іспанець врочисто закликався, що доки житиме, буде вважати Робінзона своїм спасителем і навіть згине за нього, як буде потреба; та що найкраще перевезти його і індіаніна, батька Пятниці на їхній острів й потім всіх перевести до себе.

Робінзон погодився на це; лише в нього поставав новий клопіт, — як всіх їх прокормити. Тому просив іспанця і індіаніна, щоб там трохи пождали, яких 5-6 місяців, аж до нових жнив і тоді хай вже вибираються до нього.

Опісля всі в четверо приступили до обробітки поля.

Наперід копали якнайбільше землі й приготвляли зерно, тощо до засіву.

Приготовивши отже великий лан та обробивши його старанно, — вони власиво за один місяць могли висіяти по-

над сім сотнарів ячменю та дуже багато рижу. Підготовка була знаменита!

Обробивши ріллю і скінчивши засів, заставив відтак Робінзон Пятницю і його батька до теслярки; нім в них наступили жнива, вони витесали й оправили з 12 кріпких дубових дощок; широких на 2 лікті й 35 ліктів довгих, а крім того оправили багато й іншого матеріялу, потрібного до будови корабля.

Праця при тесанні дерева добігла свого кінця.

Надходив час жнив.

Праці було дуже багато, бо коло всього треба було робочих рук.

Жнива були дуже видатні, й зібрали тільки ячменю і рижу, що Робінзон не турбувався чим буде сподіваних гостей годувати; хоч би їх ще раз стільки було, — то не голодували б і не мліли б у нього.

Приготовивши всьо, як належало, іспанець і індіанин вибрались в тій самій чайці до своїх країв, у якій привезли їх сюди дикуни на пир.

П'ятниця сердечно прашався з батьком махаючи йому руками, а Робінзон махав капелюхом іспанцеві й бажав йому щасливої подорожі.

Старий індіанин знав дуже добре морську дорогу, й тому Робінзон не сумнівався, що вони причалять додому щасливо.

ВЕЛИКА НЕСПОДІВАНКА

Приблизно за тиждень від від'їзду іспанця і індіянця, — одного ранку Пятниця збудив зрешту Робінзона, крикнувши весело: "Ідуть вже! Наші їдуть, уже їх видно!"

Врадуваний Робінзон тією новиною, швидко взяв далековид і вибігши над беріг, приложив до ока далековид, і на його здивування, побачив недалеко від берега, не що інше, а таки кора — бель, і то англійський, а подалі від корабля сунулося по морю велике човнище, прямуєчи просто до його острова. Приглянувшись докладніше, Робінзон пізнав англійських моряків.

Надія на швидку зустріч із земляками, яких через десятки років не бачив; що почує рідну мову, — чуть не звела його з розуму! Надмірна радість охопила його так сильно, що йому видавалось це якимось сном — привидом!

Тимчасом човно причалило саме в цьому місці, де причалювали колись і дикуни, що робили тут свої бенкети.

В човні знаходилося всього одинадцять мужчин.

Спочатку висіло на побережжя 5-х чоловіків — моряків; опісля вивели з собою трьох, але без озброєння, з руками пов'язаними, наче невольників ;

видавалося, що один з них знаходиться в великій розпущі. Оставивши зв'язаних цілком без опіки, моряки пішли на розвідку. Робінзон це бачив, і йому було жалко за в'язнями, бо прочував, що з ними мали щось недоброго й небезпечного зробити. Тому рішив підійти до них, і випитавши про все, звільнити їх.

Уполудне, як почала докучати всім спека, моряки повиходили шукати тіні, щоб не пражитись на сонці. А три в'язні лежали самі під деревами, але так що їх ніхто з моряків не міг бачити з лісової гущі. Коли Робінзон приступив до них, вони зразу настрашились його, але опісля почали на запити Робінзона відповідати й пояснювати, що один з них є капітаном корабля, а двох інших це — старшина і подорожний. І ці моряки збунтувалися і хотять їх оставити.

Вислухавши їх уважно, Робінзон пізнав, що тут йдеться про використання часу, бо лише швидким діянням можна запобігти намірам збунтованих моряків.

Ну же чимскорше до діла! Час дорогий; я вас освободжу, хоч би життям треба наложити, — але вперше мусите... Але капітан дорадався, що Робінзон хоче сказати, й тому випередивши його сказав, що може з ними робити, що захоче; але вони завжди його будуть слухати й заплатять всяку можливу суму за своє визволення.

"Я не хочу від вас ніякої заплати" заявив Робінзон, — "крім одного; якщо б вам пощастило дістати знову свій корабель під свою керму й опанували б бунтом, — то щоб тоді мене і мого слугу перевезли до Англії!", , , ,

Почувши це — капітан пообіцяв йому, що всьо зробить із щирого серця.

Робінзон негайно порозв'язував їм руки, дав кожному рушницю й пороху і зараз пустилися всі разом тихцем до лісу, щоб несподівано напасти на моряків і взяти бунтівників у свої руки.

При першій зустрічі двох відразу вбили, а інші піддалися та просились та обіцяли покаятись. Робінзон пообіцяв, але під умовою, що вони допо-

можуть їм відбити, від решти збунтованих моряків, корабель; а якщо не погодяться, то їх усіх скаже перебити. Всі погодилися на це.

Опоравшись з моряками, почав Робінзон розповідати капітанові і про своє переживання, а головне — розказав йому про своє перебування на цім відлюднім острові; а далі провів його до свого господарства й показав, що лиш мав.

Після обіду перевели нараду; як би то їм знова перебрати під свою контору пароплав. Це не була легка справа, бо на кораблі було ще 26-ть збунтованих моряків!

Побоювалися ще й тому, що моряки були добре озброєні й могли кожного разу навіть самі напасти з корабля і наробити їм лиха, або й по вбивати.

Робінзон порадив, щоб післати Пятницю до човна, щоб повертів в нім діру й то таку велику, щоб того човна вже ніколи неможна вживати; а самі почали від ніг до голови зброїти ся. Незадовго побачили, як інше човно приїхало з тисячма моряками, які побачивши, що їх товарищів немає почали їх кликати. Частина з них удалися до ліса й весь час кликали й гукали за своїми товаришами.

Одначе не найшовши їх, поверта-
лися всі знова до човна. Побачивши
це капітан, дуже побоювався, щоб не
всіли в човни й не від'їхали, бо то-
ді могли б повтікати і забрати ко-
рабель, — і всьо — пропало б!

Тоді Робінзон пішов на хитрощі:
післав Пятницю і одного старшину, що
би йшли і кричали, наче б то моря -
ки, — але хай зайдуть так далеко, щоб
їх зараз не пізнали. Так і зробили.
На крики з віддалі, які доходили до
решти моряків, — видавалось, що то й
справді хтось кличе. Тоді моряки о-
ставили двох в човні, а решта пішли
за звуками голосів, які віддалюва-
лися і так віддалилися, що треба би
з годину часу, щоб повернутися знова
до човнів.

Тимчасом капітан і його товариші справились з тими двома, що оставились були в човні.

Нарешті помучені й виснажені, почали вертатись решта моряків, але в мент на них напали й усіх унешкідливили; за це, що скоро піддалися—осталися живими на ласці Робінзона, як голови й губернатора цього острова!

Пов'язавши непослушних, решта, які присягнули знова вірність капітанові, поїхали враз з капітаном на човні до корабля, щоб примусити бунтарів повернути корабель під влась капітана.

Не тривало це дуже довго, як капітанові почастило відвагою, зручностію і оглядністю привернути повний порядок і привернути собі повні права на кораблі.

Після полудня залунало три гарматні вистріли з корабля. Це був умовлений знак, що як всьо пощастить то капітан дасть знак стрілами, щоб Робінзон знав, що корабель є в їхніх руках. Робінзон з радощів чуть з ніг не впав!

За деякий час капітан приїхавши на острів знову, привітався щераз з Робінзоном і сказав:

"Дорогий мій щирий приятелю та спасителю! Отож корабель перед тобою

ю. Він твій і все, що на ньому — то-
бі належить, — а ми також твої є!"

Робінзон справді побачив недале-
ко берега величави^й корабель. Він ли-
ше стиснув без слова руку капітано-
ві й слюзи радості й зворушення ви-
ступили з його зболених очей.

Капітан привіз з корабля дуже й
дуже багато всяких річе^й і ласощів,
яких Робінзон не бачив роками. Між
іншим, привіз теж дуже гарний новий
одяг.

Опісля наказав Робінзон привес-
ти перед себе всіх збунтованих мор-
яків та сказав їм, що всі вони зас-
лужили собі на смерть, але він не
хоче їхньої смерті, і оставить їх
на цьому острові.

Моряки і за це дякували, бо як-
би навіть повернулись до Англії, то
там покарали б їх дуже строго.

Після того, Робінзон відкрив їм всі способи свого промислу- прожиття і господарства та показав їм що треба,, щоб вигідно могли жити й не зазнати голоду та недостатку.

Навчив їх також, як робити та і як пекти хліб; як їм спершу обсіяти поле, як треба сушити овочі та , як поводитися взагалі на острові.

Сказав їм на останку й про тих Іб-тєох іспанців і португальців, які мають приїхати на цей острів та передав для них листа, наказавши їм водночас, щоб з ними поводитися чесно і приязно, та щоб не робили ніяких труднощів для їх проживання, бо вони заслуговують собі на увагу та на людську поведінку з ними.

Понадто Робінзон подарував їм і всю свою зброю; навчив їх годувати й кормити кози, робити сир і масло, бо це їм придасться. Оставив їм ще одну бочку пороху, яку подарував їм капітан із свого корабля.

В І Д ' Ї З Д

Отак незабаром надійшла хвилина довгожданого від'їзду. З жалем розставався Робінзон із своїм островом. Всюди бачив тут сліди своєї праці!

Скількиж то кровавого поту потекло з нього нім діждався плодів із своїх трудів! І привик же до острова, мов до рідної своєї землиці.

Але думки побачити свій рідний край, свою Батьківщину— були сильніші; він злетів би туди птахом!

Майже всьо своє майно оставив на острові. Лише трохи грошей взяв які заробив був ще давно, і які тут не мали жодної вартости. Також узяв ще на пам'ятку: козячу шапку й парасоль, папугу, свій щоденник та біблію.

Дня 20. грудня, 1687 року Божого, сів Робінзон із своїм вірним і любим приятелем Пятницею на корабель, -про - живши понад 28 років на острові!

Дня 11. червня 1688 року прибувши щасливо до Лондону, -виїхав негавно з відси до міста Норк, там, де він на - родився.

Серце молотком товклося в його зболілих грудях; ноги дрожали під ним, коли вступив на поріг батьківського, дорогого дому!...

Тато й мати давно не жили вже!

Відтак пішов він на цвинтар до могили батьків..Довго молився і плакав!

Робінзон любив працювати. Про те купив собі невелику посілість- хутір та згодом оженився і ще Бог обдарував його трьома гарними діточками!

Нераз збирала його охота помандрувати морем, відвідати острів, але, коли поглянув на дружину і діточки, приходили інші думки, а за морськії мандри і слова не згадував.

Пятницю уважав Робінзон не своїм слугою, але приятелем і другом, з яким не раз згадував минувші пригоди й негоди та шанував його аж до своєї очікуваної смерти.

